

de hogy a park utját ne állja, a tulajdonos hét nagy kaput készíttetett. Minden kapu fölött zászló lesz, melyek az átjárók irányát messziről megmutatják, maguknak a kapuknak zárja pedig olyan, hogy lovonulól is fölnyithatja a legnagyobb könnyűséggel és gyorsasággal.

(A budai várkert) bővítésére a Duna felőli házak nagy részét már megvásárolták. Még csak két ház tulajdonásával nem értek véget az alkudozások. Valószínű, hogy egyik ház értékét a kizsájtító esküdtseknek kell meghatározni. A várkert alatt építendő nagyszerű terrasz tervképe már készen van.

(A lakbérnegyed alkalmából) f. hó 2-án megnagyobbították a takarékpénztár 800,000 frtot, a pesti zálogkölcsönző intézet 72,000 frtot, a bécsi forgalmi bank fiókja 80,000 frtot, a budai budai népbank 126,000 forintot, a kir. zálogház 110,000 frtot kapott betéteketben.

(Gyűlés-elhalasztás.) A „Svornost“ írja, hogy a turóczi megyei alispán, a tót Matica közgyűlésének augusztus 6-án szándékolt megtartását bizonytalan időre elhalasztotta; legalább — ugymond — nem fogják még jobban rontani a levegőt.

(Régi hír.) A hercegprímás palotájának újbóli építése alkalmával Pozsonyban a pinczehelyiségekben egy csontváza akadtak, mely hihe-tőleg női csontváz, mert közelében fülbevalók valának. — Behatóbb vizsgálat után oly téglákra is találtak, melyeken a fölirat volt olvasható: L. E. G. XIII. G. — Találtak még fogantyuválasztó kályhacserepeket. A téglák az 500-ik évből, a római időkbeli származhatnak s ekkép a magyar primásoknak semmi közük nem lehet a női maradványokhoz.

(Magyarok a külföldön.) Mint utazók beszélik, az idén Svájcban és a Rajna vidékén igen sok magyar ember fordult meg és a vasutakon, vendéglőkben sok magyar szót hallani, különösen pedig női ajkáról. A minap 26 hazánkfőből álló társaság próbálkozott meg a Mont-Blanc meg-megszáradt fáradaival és mondják, hogy a nők jobban bírték meg a férfiaknál.

(Egy sikkasztó) került kézre e napokban Szegeden. Neve Beer S., s a „Tisza“ nevű biztosító társulattól ragadt kezébe egy kis pénzecske.

(A kholera és a fejenyek.) Kozma fő-ügyész azon alkalmából, hogy több törvényszék oly javaslatot, sőt már intézkedést is tett, hogy a kholerajárvány veszélye elhárítása tekintetéből a fejenyeket a börtönökből elbocsáttassanak, körrendeletet intézett a kir. ügyészekhez, melyben utasítja őket, hogy az ilyen intézkedést erélyesen ellenezzék. Teljesen igazolhatatlannak találva a szabadra bocsátást annál inkább is, mert a kór a börtönöket eddig alig érintette, de meg azért is, mert közszerelességek közepette oly intéz-ke-déseknek, melyek a közérmeletet csak fokozzák, épen nincs helyük, és hogy oly időkben, midőn a nép közt a kétségbeesés amugy is könnyen meg-szűli az elégtelenséget és törvény iránti tiszte-letlenséget — börtönöket kiűzteni és a fejeny-eket a nép közé vetni: olyatén lépés, melyet csak a legvégső esetekben lehetne igazolni.

(Csodaállatok) Trencsénmegyéből külön-féle csodaállatokról írnak. Így Tepliczen egy lábú borjut ellett egy tehén; a láb a szügy közepéből indul ki, minél fogva az állat csak ugrálni képes, különben egészséges és virgoncz. Bobrovnikon, Trencséntől negyed órányira, egy tehén oly bor-nyut ellett, melynek egyik hátsó lába hiányzik; a borju egészséges ugyan, de nem képes állani, azért nem szophat, hanem tejjel tápláltatik. A tulajdonos szándéka az állatot a nemzeti muzeum-nak ajándékozni. Végre jelentik Pruszkából: gr. Königsberg juhnyájában van egy juh, melynek 5 lába van, még pedig ötödik lába fejről csügg alá.

(Kétfejű nyul.) Zentán a gabna közt olyan

nyulat fogtak, mely mint természeti ritkaság min-denkinek föltűnt. A kis nyulnak két feje, két nyaka, négy füle, négy azeme, négy lába volt. A nyak a lapoczkánál volt kétfélő ágazva és minden része tökéletesen ki volt fejlődve. Kitévés végett fölbontoztatván, a sziv sokkal nagyobbak talál-tatott a szokottnál, eszrint nem volt nyulszívű, tüdije kettő, mája egy volt. E ritkaság a zentai muzeumban fog elhelyeztetni.

(Egy vendéglátás szomorú vége.) Az arad-megyei Buttyiban július 27-én véres jelenet folyt le. A 68 éves Zöldy Lajos rég idő óta együtt la-kott egy bábanóval, s elég békében éltek. Közé-lebb Füleki Mihály ácsmester ment hozzá látog-atóba s több napig ott időzött. Minden arra mutat, hogy meghódította a nő szívet. Midőn aztán a vá-lás ideje eljött, és Füleki szekeren épen ki akart hajtani az udvarról, Zöldy Lajos, ki egykor hon-védhadnagy volt, az ablakon keresztül rálőtt s ugy eltalálta, hogy a vendég rögtön meghalt. A másik pillanatban pedig saját magát lötte agyon.

(Egy kuruzsáló.) Mint a „Szigeti Közlöny“ írja, Visken egy „kholera-doktor“ támadt, ki ér-vágással segít a betegekben. Gyógykezé-ése alatt már többen haltak meg, s daczára több lakos föl-szó-lalásának a bíró engedti, hogy beteget gyó-gyítson, mivel a véletlen úgy akarta, hogy a bíró egy betegségben általa gyógyulást nyert. Leg-közlebb azonban már a megyei alispánnak is tetek erről jelentést, és ez intézkedett, hogy a kuruzsolás betiltassék.

(Üngyilkosság.) A pénzügyminiszterium egy hivatalnok: Jónás László volt honvédőrnagy (családos ember) szerdán eltűnt s azóta nem lelik nyomát. Sógórához egy levelet intézett, elmond-ván, hogy hitelezőinek zaklatása elől a Dunába menekül. — A Dunából a mult napokban egy 25—30 éves fiatal ember holtestét húzták ki. A nála talált papírok szerint: neve Plecker Emil, ki gyó-gy-szerész volt a budai razzvárosban.

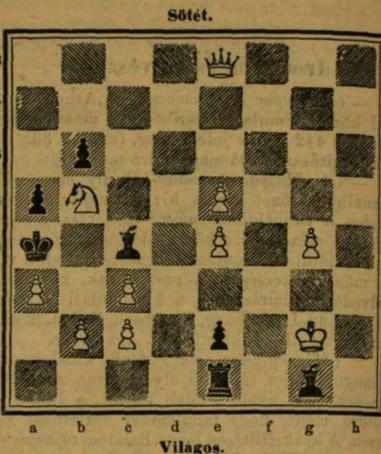
(Haláloszások.) A nagyváradi görög-kath. püspök: Papp-Szilágyi József elhunyt. A boldo-gult még eltejavában levő férfi volt, s körülbelől 8 év óta viselte méltóságát, tapintatos kézzel nyulva mindenová, hol surlódások támadhattak volna. 1813. született, 1836-ban fölszenteltetett pappá s 1862-ben nagyváradi püspökké nevezte-tett ki. Jótékonytevételekre több mint 100,000 frtot adományozott. Temetési szertartását Vancea érsek, Olteánu és Pável püspökök — kik végrendeletileg megkértek — végzik. — Hevesváros főbírája, Hubert Endre a járvány áldozata lett. Hivatalos működése közepette ragadta el a kór. Önmaga járt, hogy a tisztaság fölött őrkdjék, s a haldok-lók végakarátát írásba fogye. Halála mély részvé-tet költött. — Horváth Péter ügyvéd, a kecske-méti ellenzék egyik vezér férfia, egykor honvéd-százados s a népkör másodelnöke, szivgörcsben elhunyt.

Szerkesztői mondanivaló.

— Léva. R. Gy. Az 1-ös és a 3-dik semmivel sem jobb a 2-diknél és 4-diknél; s mind a négy közül egyik sem válik be. Elhiszük, hogy az író eleget csiszolt rajtok; de mit ér a csiszolás, ha nincs tartalom, melynek becét a forma föltüntesse? — Szilgyén. A költemény szép, a fordítás azonban verselési tekintetben sok kívánni valót hagy hátra. Ha kegyed az eredetit beküldené, hogy a fordítással összeha-sonlíthassuk talán sikerülne némi átdolgozással közölhe-tővé tennünk. — Buda-Pest. F. „Névnapijára irtam“ stb. A küldött néhány költeményből, bizony egy sem vált be. — G. K. „A sirályok“ cz. dalokban van némi dal-forma és hang; de tartalmilag még gyöngék. Talán később. — S. L. A küldött két vers közlése csakugyan „nem lehetséges“; hibákat pedig fölmutatni egy szerkesztői üzenet szük terét túlhaladja. Elég lesz a sok közül csak azt em-líteni, hogy írójuk a nyelvtannal sincs jó barátságban, s pl. ik-es igéket szőlőben ragoz ik-telenek módjára; pl. elvesz-hetem, ek helyett, tör meg török meg helyett, stb. — Májusi zápor. Szerzője úton van. Nemis tudja, hogy évek óta, legelső kísérletét már, figyelemmel kísérjük s tetemes haladást veszünk észre. Azonban: még nem jött el az ideje. Kopogtasson egy év múlva ismét.

SAKKJÁTÉK.

714-ik sz. f. Shinkmann W. A.-tól (Grand-Rapidsban.)

Világos indul s a harmadik lépésre mattot mond.

A 709-ik számú feladvány megfejtése.

- Makovszky K.-tól Prágában.) VII. Söt. 1. Vg8-h7 Ke4-d5: (a) 2. Bc7-e6: Kd5-e6:-d7-e6: 3. Hg6-f1-e7 mat a) 1. Hd6-f5 (b) 2. Vh7-h1+ Ke4-e3 3. Fc3-d2 mat. b) 1. Ke4-f3-e3 2. Vh7-h3+ K-e4 3. Bd5-e6 matt.

Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fülöp József. — Gelsen: Glesinger Zsigmond. — Sárospatakon: Gérecz Károly. — Debreczenben: Zagya Imre. — Aradon: Kovács Albert. — Sziget-Csepén: Mayer Károly. — A pesti sakk-kör.

Figyelmeztetés.

A „Vasárnapi Ujság“ és „Politikai Ujdonságok“ azon t. cz. előfizetőit, kik e lapok most folyó július—decemberi félévi folyamára az előfizetési díjnál kisebb összegeket küldtek be, tisztelettel fölkérjük a hiány kipótlására, jelesen:

a kik a „Vasárnapi Ujság“ és „Politikai Ujdonságok“ 1/2 évi (jul.—decemberi) folyamára 6 frt helyett 5 frtot küldtek be: még 1 forint beküldésére;

a kik a „Vasárnapi Ujság“ és „Politikai Ujdonságok“ 1/2 évi (jul.—szeptemberi) folyamára 3 frt helyett 2 frt 50 krt küldtek be: még 50 kr. beküldésére;

a kik csupán a „Vasárnapi Ujság“ 1/2 évi (jul.—decemberi) folyamára 4 frt helyett 3 frtot küldtek be: még 1 forint beküldésére;

a kik csupán a „Vasárnapi Ujság“ 1/2 évi (jul.—szeptemberi) folyamára 2 frt helyett 1 frt 50 krt küldtek be: még 50 kr. beküldésére;

a kik csupán a „Politikai Ujdonságok“ 1/2 évi (jul.—decemberi) folyamára 3 frt helyett 2 frt 50 krt küldtek be: még 50 kr. beküldésére;

a kik csupán a „Politikai Ujdonságok“ 1/2 évi (jul.—szeptemberi) folyamára 1 frt 50 krt helyett 1 frt 25 krt küldtek be: még 25 kr. beküldésére kéretnek föl. — Pest, aug. elején, 1873.

A Vasárnapi Ujság és P. Ujdonságok kiadó-hivatala (Pest, egyetem-utca 4. sz. a.)

TARTALOM.

Cotta Bernát (arczkép). — Góthe „Diván“-jából. — Trickball dandárnok. — Mikor a népek baja van. — A kovácsok strike-ja (képpel). — Észak Velenczeje (képpel). — Geologia és történelem. — A kaukazi faj elterjedésének okai, I. — Bécsi képek (két képpel). — Egyház és iskola. — Társaság, kereskedés. — Közlekedés. — Balesetek, elemi csapások. — Mi újság? — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti-naptár.

(Felelős szerkesztő: Nagy Miklós (L. magyar-utca 21. sz.))

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 12 ft. — Félévre 6 ft. Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft. Félévre 4 ft. — Csupán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft. — Félévre 3 ft.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokot illetőleg: Egy négyszer hasábozott petit sor, vagy annak helye, egyszeri igtatásnál 10 krajczárba; háromsori vagy többzsori igtatásnál csak 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetésmegyet elifogad Bécsben: Oppelik Alajos. Wollzeile Nr. 22. és Haasenstein és Vogler, Wollzeile Nr. 9. — Bélyegdíj, külön minden igtatás után 30 kr.

A nőképző-egylet elnökei.

Alkotmányos életünk hat évvel ezelőtt történi helyreálltával társadalmunk tevékenysége is természetszerűleg többleddal fejlődést kezdett venni, újabb irányokat tört magának, szokatlan téreket hódított meg, melyek addig elparagon várták a buzgó kezek művelését s a termékenyítő szellem magvait. Ily paragon heverő tér vala jórészen a felsőbb nőképzés ügye is. A nőnem átlagos műveltségi állapota nemzetünk középosztályaiiban is alsóbb színvonalon áll, mintsem hogy az a legfontosabb családi és nemzeti érdekek károsulása nél-

bizva, kik föladatokról valódi fogalommal sem bírnak. Így neveltetvén a férfi életpárja, a gyermekek leendő anyja, a házi tűzhelynek kétségtelenül fontosabb szerepvívője: nem csoda, ha oly gyakran van kirívó nagy különbség a férfi és a nő közt, ha a házi nevelés ferdén és észszerűtlenül folyik, s ha a férjhez nem ment, vagy segélytelenül magára maradt nő hiányos képzettsége miatt nyomornak, néha az elaljasodásnak is zsákmányaul esik.

Ezen jól ismert tények voltak azok, mik nemzeti életünk új tevékenységre ébredt-

min asszonytól jelent meg egy röpirat, mely a nőnevelés kérdését behatólag tárgyalja. Ezzel ki volt adva a fölhívó jelszó, hogy a nőnevelés barátai ne várjanak mindent a kormánytól; hanem igyekezzenek társulás által megindítani az ügyet s szélesebb körben terjeszteni az eszmét. Ha az állam szervez is polgári nőiskolákat s tanítónő-képez-déket, de részint nem teheti azt oly nagy számban, hogy a társulati tevékenység e téren fölsőlegessé váljék, részint meg az állami nőiskolák, mint kiválólag gyakorlati czélú intézetek mellett, fönmarad szüksége

VERES-BENICZKY HERMIN.

GR. TELEKI SÁNDORNÉ.

kül továbbra is úgy maradjon. A főuri osztályok tagjainak képezettségéről, bár más tekintetben, de alig lehet kedvezőbbről itélni. Neveltetésük részint magyar nevelőnők hiánya miatt, részint káros előszeretethez az idegen iránt, oly guvernanteok kezére van

vel néhány fenkölt gondolkozása hölgy figyelmét magukra vonták, hogy ők, kik saját magas műveltségök fényénél a baj mélyére leginkább be tudtak tekinteni, ke-ressenek eszközöket annak enyhítésére. Az 1868. év végén Veresné sz. Beniczky Her-

min asszonytól jelent meg egy röpirat, mely a nőnevelés kérdését behatólag tárgyalja. Ezzel ki volt adva a fölhívó jelszó, hogy a nőnevelés barátai ne várjanak mindent a kormánytól; hanem igyekezzenek társulás által megindítani az ügyet s szélesebb körben terjeszteni az eszmét. Ha az állam szervez is polgári nőiskolákat s tanítónő-képez-déket, de részint nem teheti azt oly nagy számban, hogy a társulati tevékenység e téren fölsőlegessé váljék, részint meg az állami nőiskolák, mint kiválólag gyakorlati czélú intézetek mellett, fönmarad szüksége

A fölhívó szöveg csakhamar élénk pár-

Table with columns: Hónapi-és Hetinap, Katholikus és protestáns naptár, Görög-orosz naptár, Izraeliták naptára, Nap (hoessa, kél, nyug.), Hold (hoessa, kél, nyug.). Rows include dates from August 10 to August 16, with corresponding religious and astronomical events.

tolásra talált. A hozzászólásokra fölhevített előkelő hölgyek az 1869. év elején több ízben érkezőre gyűltek össze a fővárosban, s miután részint alapítványok tétele, részint évenkénti befizetések megajánlása és gyűjtése által biztosították a társulás célját, megalakult a „Nőképző-egylet”. Alapszabályai a miniszterium által megerősítették, még ugyanazon év május havában megtartott a szervező nagy gyűlés, melyen az egylet tisztviselői s a bizottság tagjai megválasztottak. Ugyanazon évi október elején megnyílt az egylet tanintézete is, mely azóta négy éven át folytonosan gyarapodva s mind nagyobb eredménnyel működik a nőnevelés érdekében. Elemi és három felsőbb osztályaiban a most lefolyt iskolai évben már nyolcvan növendéke volt, kiknek nevelése és oktatása egy igazgatót, két nevelőt, a fővárosi különböző gimnáziumok tanárai közül meghívott nyolcz tanfőnök s több mellék-tanerőt foglalkoztatott. Az egylet által elért eredményt a napról-napra növekvő elismerés, a vidéki hasonczelű egyesületek alakulása, s azon legújabb tény is bizonyítja, mely szerint a közoktatási miniszterium indítatva érezte magát évenkénti 5000 fnyi segélyt utalványozni számára.

Ez főbb vonalaiban a Nőképző-egylet munkásságának látható eredménye. De hogy a derék egyesület érdemét kellőleg méltányolhassuk, be kellene tekintenünk választmányának tanácskozó üléseibe, melyek annyi önzetlen buzgalmat, egyszerű érdeklődést, fáradni nem tudó készséget tanúsítanak az összes tagok részéről, mint a mennyi szellem, tapintatot és szakértelmet láttatnak velünk az egyes tisztviselőkben. Számba kellene vennünk azon tekintélyes, nagy összegeket, melyeket e kitünő hölgyek évenként az egylet céljainak valószínű végett adományozás s alapítvány útján, hangversenyek, fölolvások, táncvizsgák, tombola, sorsjátékok rendezése által be tudnak szerezni. Mindezeknek a közönség természetesen csak külső, gyakran csillogó oldalát lát-hatja; az intéző erők lankadatlan tevékenysége elvonja magát a közönség szeme elől, de annál ékebben szól az egylet mellett, mely nem beteges nőmanczipacziói elveket hajhász, hanem valódi kulturai föladatait teljesíti társadalmunk és a nemzet javára.

Midőn a Nőképző-egylet történetét és célját vázoltuk, hozzá kell tennünk, a lapunk mai számának homlokán álló két arckép kíséretében, hogy Veres-Beniczy Hermin és gr. Teleki Sándorné urhölgyeket, mint a Nőképző-egyletnek főnállása óta elnökét és alelnökét illeti a kifejtett sikernek legfőbb dicsősége. Mig az elnök, mint az egyletnek kiváló megalkotója, különösen a tanintézet fölgyeletének gondjait viszi, addig az alelnök, gr. Telekiné, a pénzügyi szükségletek előteremtésében fejt ki rendkívüli és sikeres buzgalmat. S e két hölgy ily sokoldalú elfoglaltság mellett mint családanyák is példányképp állhatók föl.

Veres-Beniczy Hermin asszony Veres Pál nógrád-megyei földbirtokos és alispán neje. Férje egyike azoknak a derék, ősi jellemű magyar embereknek, kik saját gazdaságuk rendes kezelése s a közügy buzgó szolgálata közt egyenlő sikerrel tudják megszerezni tevékenységüket. Országosan ismert neje előbb nagyműveltségű leányunknak, most már unokáink nevelése körül ugyanazon gondosságot fejt ki, mint széles körben, a Nőképző-egylet terén.

Teleki Jozefine grófnő 1857 óta neje a pestmegyei Deák-párt élén tevékenyen működő s most orsz. képviselő Teleki Sándor grófnak, s leánya Erdély egyik legkitünőbb

főúrának gr. Teleki Domokosnak, ki mint publicista és történetirő, s mint számos erdélyi és magyar országgyűlés volt tagja, kiváló helyet foglal el államférfiaink sorában s csak legújában vonult vissza a közügyek szolgálatából gerneszegi kastélyának kies magányába. Mint ilyen apának leánya, Teleki Jozefine grófnő nevéhez méltó s teljesen magyar szellemű képzetésben részesült volt, s maga is ugyanoly szellemmel nevelti hét szépemű gyermekét. Nemes szívét s áldozatkészségét ismerik szintegy a pesti jótékony nőegyletek, mint Gyömrő s környékének szegényei s betegei, kiknek, gyöngéd női szíve sugallatából és gyógyászati ismereteinél fogva, maga szokott orvosi kezelést és szeretet nyújtani.

Hosszu élettél áldja meg az ég az ily honleányokat, kik köztünk a gondviselés munkáját teljesítik! —y—n.

Sok szenvedés után.

Szorongó szívvel állok itt, multamnak Zord meredekjén — s visszagondolok! Mily gyötrelmes, nagy utam volt idáig! Hányszor hívem, hogy összerokadok! S bár még tovább kell tán vergődnöm innen, Itt állok, lesve közel üdvömet!... Mig hantjainkra a göröngy nem hull le, A boldogság még mindig megjöhet!

Mert szenvedék ám! mig idáig értem, Ah, szenvedék! s mi végtelen sokat! Nem egyszer néztem a halál szelíd, hű Arczába, mely még most is hívogat. De nem menék és nem megyek! pedig tán Ez a végső dacz, s ő keblére vett... Mig hantjainkra a göröngy nem hull le, A boldogság még mindig megjöhet!

Nem mondom én, hogy utaimban olykor Virág nem nyílt és pázsit nem kínált; Szakíték is, pihentem is, de a mi Lelkem betöltse, nem volt oly világ! — S mentem, mentem, mint kit önárnya üldöz, S ime felém egy csillag integet!... Mig hantjainkra a göröngy nem hull le, A boldogság még mindig megjöhet!

Mennyi remény s hit romja ül mögöttem! S mennyi szeretet! zúzva, koldusan... Hány hazudott élv! hány kijátszott óral! S bűn álarozába bujt érem, busan! — S mégis hiszek, reménylek s szeretek! bár Mindez csak a véglobbanás lehet... Mig hantjainkra a göröngy nem hull le, A boldogság még mindig megjöhet!

S befűt nyomok, feledett érdemek, mint Váz-álmok képek bolyognak szerteszét... Visszhangtalan kérdések és fohászkok Futnak, mintha egymást ijesztenék... S lelmem nem borzad ily pokol látásra, S vár, vár, hogy jó tán egy szebb szürkület... Mig hantjainkra a göröngy nem hull le, A boldogság még mindig megjöhet!

— Szorongó szívvel állok itt, multamnak Zord meredekjén!... és — imádkozom! Érzem, hogy itt a válság, melyben elhal Bűm, szenvedésem, átkom, panaszom. Lelkem tiszta! A csillag int! Tudom, hogy Ha élek még: elérem üdvömet!... — Mig hantjainkra a göröngy nem hull le, A boldogság még mindig megjöhet. —

Benedek Aladár.

Trickball dandárnok.

(Stapfer Horace beszéde.)

(Folytatás.)

A Saint-Jean domb magaslatára érve Trickball a cserjésen át egy zergeösvényre tért, mely minket egy hegyszakadás szélére vezetett. A kutya hirtelen megállott, lábait mereven a földhöz szegezve. A sötéttségben uszó erdő belsejéből elmosódott, halk morgás volt hallható. A kutya füleit hegyezé

s dühös ugatással, elszántan a bozót közé vetette magát. A morgás, mintegy varázslásra, azonnal megszűnt s nem nagy távolságra egy halászsás véskiáltása hangzott föl háromszor egymásután.

— Embereim ott vannak, — mondá Trickball, — előre!

Egy tisztás közepén táborni világitott. A szomszéd fák törzsein két alak árnya mozdott ide s tova; beszélgetést hallottunk s a mint közeledtünk, a szavak egyre tisztábban kivehetőleg hangzottak felénk.

— Itt vagy, Fortunó, — mondá egyik hang, — itt vagy hű kutyám!

— Vigyázz, — mondá a másik, — ki szókijetéséről ítélve gascognei lehetett, vigyázz magadra, mert meg talál harapni.

Egy vad ordítás, melyet közvetlenül heves káromkodás s hatalmas rugás követett, bizonyítá, hogy a jóakaratu figyelmeztetés mitsem használt.

— Mondottam neked, — szólt a gascognei, — hogy ez a bestia nem ért a finom társalgáshoz!

Az ösvény kanyarodásánál elötlüntünk.

— Cézelloz! — parancsolá Trickball. A két csendőr főlegyenedet; jobb lábakkal katonásan előre léptek és tisztelegtek. Trickball karabinjára támaszkodva szuró tekintettel vette őket szemügyre. — Fegyvereitek töltve s tölténytartótok tele vannak, nemde? — kérdé tőlök. — Tudjátok-e minő vadra vadászunk most?

A katonák oly tekintetet váltottak, melyben nyilván a bizonytalanság volt lerajzolódvá.

— Egy csempészre, — mormogá hirtelen az első, fogai közül.

— Francesco Sevilla, — tevő hozzá a gascon, ki merészebb volt pajtásánál. — Fortunó egy bokor alatt mormogott.

— Jól van! Fortunó, hallgass! — A kutya lefeküdt s Trickball így szólt: — Francesconak az éjt Santa-Pol majorban kelle töltönie. Én most megyek arra felé küssé körülnézni. Ti többiek várjátok itt hadnaggyommal s jól vigyázzatok. Jöj, Fortunó!

A kutya, ki hibásnak érzé magát s büntetéstől tartott, meghunyászkodva oldalgott gazdájához. A dandárnok karabinját vállára vetve a süritségbe mélyedett. Fortunó tizenöt lépésre követé őt, farkát lábai közé csapva.

A csendőroket zavarni látszott jelenlétém. De hidegségüket pár kitünő szivarral sikerült csakhamar megtörnöm. — Ön meg van sebesülve, — mondám annak, a ki kezéről a vért törölgött, mely a kutya körmei után szivárgott elő.

— Fortunó csak tréfált! — kiálta föl a gascognei. — Mert mikor ő komolyan meg fog valakit, nemis ereszti el egykönnyen. Meg fogja ön látni, ha Francescot nyakon csipheti.

— Ki az a Francesco? — kérdém közönyös hangon.

— Ki az a Francesco! — ismétlé a gascognei, — de hát nem ismeri ön Trickballt? — Alig tiz nap óta. Nem e vidékről való vagyok.

— Akkor... A gascognei elhallgatott; szemei legmélyebb megütközést fejezték ki. Ő és társa úgy néztek egymásra, mint két olyan ember, kik azt hiszik, hogy bizalmas beszélgetés közben valami alkalmatlan közbejövő meglepi őket, s kik egy harmadik jó barátal állnak szemben. Keztem gondolkozni, hogy vajjon nem Trickball szakított-e félbe véletlen visszatérése által egy oly beszélgetést, melyet az ő füleinek nem volt szabad hallani. A csend, mely Fortunó ugatására bekövetkezett, a csendőrok zavara Trickball látásra — mindez mintegy segítégre jött eme föltevésnek.

— Nem akarnék önnek alkalmatlanságot szerezni — mondám; — gondolom a Fortunó ugatása szakítá ketté beszéde fonálát, nemde?

— Ön is hallotta? — kiálta föl a gascognei rémült hangon.

— Oh nem!

Megkönnyebbülten lélegzett föl: — Mert hát, — vevé föl ismét a beszélgetés fonálát, — itt ez a pajtásom is más tartományból való, mint ön, s elbeszéltem neki, hogy... — Folytassa elkezdett történetét.

A gascogneimég mindig habozva, kérdő pillantást vetett a másik csendőrré. Ez válaít vonogató; én oda nyugtám a gascogneinek rummal telt butykosomat, mely igen alkalmas szer a nyelvek föloldására. Jöcskán kihuzván belőle s azután bajuszát kabátja ujjával végig törölve, közelebb jött hozzám s így szólt: — Ah ön tehát nem ismeri Trickballt! Nos, hát figyeljen rám. Trickball nős ember volt. Neje csakhamar meghalt, megajándékozván őt egy leánygyermekkel, kit Spanyolországba küldött egy nőrokonához, kitől tizenöt éves korában jött vissza. E napon egy kövér bornyut vágta le, s képzelheti ön, az egész kis mezőváros örömmünepet ült.

Trickball nem találta helyét; ha ült, mindegyre fölugrott; hol jobbra, hol balra futott s az egész világnak szolgált, csupán saját magát feledé el. Csak szemével evett. Én, a ki ezt önnek beszélem, ott ültem leánya mellett. A madonna vérebe mondom! igen szép leány volt, de ördögi egy leány, ámbár hogy a szent szűz országában nőtt föl: apró, biborpiros ajkak, kitágult orryukak s piaszter nagyságu, aranyszínű szemcsillagok! Ha rá gondolok is, elfog a reszketés. Ön el sem hiszi nekem, pedig úgy van, hogy látni lehetett nyakának bőre alatt, mikor ivott, a mint a bor, mint valami rózsaszínű szalag, torokán lefutott, oly finom és átlátszó volt az egész kis teremtet. A falu vörös szépségei eldugták karjaikat és majd megpukadtak az irigységgé miatt. — Laurette-nek hívták. Nem tudom, miként nevelték, de a piperét nagyon szerette. Reggel rövid alsó szoknyában és selyem otthonkában futkosott a réteken, s mikor visszatért, kezei tele voltak harmattól csepegő mezei virágokkal s oly vidáman ugrott, mint valami navarrai kanczacsikó. Apja fegyvereinek tisztítása volt egyetlen foglalkozása; úgy kifényesítette azokat, hogy mint valami tükörben, oly tisztán meglát-hatta magát bennök. Trickball semmit sem vett észre, olyan boldog vala gyermeke bámulhatóságában. Hanem egyszer mégis úgy tetszék neki, hogy a leánya czinkanalát csakis nyelvcséjé hegyével érinti. Ezen aztán Trickball — szörnyen elbusulta magát. Két nappal később ezüst terítéssel tért vissza városból. A leánya mindkét karával nyakon ölelte őt. Lehet aztán így megharagudni valakire? Egy este Trickball megkísérelt haragos arcot mutatni neki; akkor Laurette térdeire esett, s gyönyörű hosszú fürteivel arcát elfödén, az onnan keresztül nevetett az öreg szemei közé. Pedig a mikor az a leány nevetni kezdett, akkor, hadnagy ur, nem volt többé s szó, se beszéd. Attól kezdve, hogy Laurette haza jött, sokat pletykáltak, sugtak-bugtak a faluban, mindenki azt hajtotta róla, hogy kaczer. Ez így folyt egy álló hétig; a gonosz nyelvek csak nem nyugodtak s utóljára rá fogták, hogy szeretője van. A dologban csupán annyi az igaz, hogy egy napon, mikor épen utcaajtóm küszében álltam, egy házaló ballagott házról házra, szedett-vetett portékáit kinalgatva. Laurette ablakánál ült. Hajszalagjai közé vörös szegfűket tüzdelt. A házaló, Trickball házához közeledve, ujjai közt egy papirlapot

göngyölgött össze s mikor az ablak előtt elhaladt, papirgolyócskáját, mint valami tekegolyót, egy fricska segélyével oly ügyesen dobá a levegőbe, hogy az egyenesen a Laurette térdeire esett, ki aztán olyan piros lett, mint a pipacs. Három nappal később, akkor nyat felé Trickball egy ismeretlen fogott el, ki a helység körül ólalkodott. Az idő már igen késő volt arra, hogy Saint-Jeanba kísértethesse őt; ennél fogva Trickball megelégedvén annyival, hogy a kézzorítókat rárakja, saját lakásában egy szobába zárta őt, melynek őrizetét reám bízta. A fogoly hatalmas, csinos termetű fickó vala, kis szőke bajusz, sá s édeskés, udvarias ábrázattal; szivarral kínált meg s elbeszélte élettörténetét. A lett belőle, hogy a végén elaludtam. Másnap Trickball székemhez kötte talált, kipeczelt szájjal, hogy ne kiálthassak. A fogoly megszökött, nevé ott hagyván az asztalra vése: Francesco Sevilla. Hogy a tréfa még tökéletesebb legyen, a hüvelyszorítókat is, a melyeket isten tudja, hogy tudott leoldani magáról, az én kezemre rakta föl! Francesco, kitől annyira rettegetk Navarrában, melyet hihetőleg azért hagyott oda egy időre, hogy a csendőrok elfelejthessék gonosz tetteit, nem igen volt ismerős a mi járásunkban, hol azt beszélik róla, hogy életében több esőket osztogatott, mint törődést.

Oly nagy gazember léte, a milyen ő lehet, gondolám magamban, mégis nagyon könnyen elfogatta magát. De azért egy árva szót sem szoltam, s mikor Laurette megjelent, nagy szemei nyugtalanokká lettek, a mint reám vetődtek. Atyja mit sem látott; de nemis láthatott. Trickball maga a megtestesült becületesség volt! Elég az hozzá, hogy egy szép reggel a dandárnok távollétében, a falu bakerei egy létrát vettek észre, mely Laurette ablakaihoz volt támasztva; a madár megszökött kaliczájából. — Egy percz alatt egész falu talpon volt. Trickballt szolgálati kötelességei azelőtt való este Saint-Jeanban visszatartották. Csak úgy lesték visszatérését; sokan meg épen elébe siettek; ilyen jölekk emberek mindig és mindenütt akadnak. Hirtelen éktelen kiabálást hallottam. Oda rohantam s egy dühösen hadonázó tömeg közepette ott láttam Trickballt egy falhoz támaszkodva, halványan mint a halál, merev tekintettel, fogait összeszorítva. Egyszer csak lábai megszokottak alatta s ő mereven, mint egy deszka, végig esett a földön. Haza vitték. Három napig nem tudott kijönni a házból. Az egyetlen ember, kinek megengedte, hogy őt meglátogathassa, egy ezredes volt, egykori századparancsnoka, ki akkor véletlenül a faluban időzött.

A csendőr elfojtott hangon végezte be elbeszélését. Butykosomat nyujtam neki, melyet remegve vitt ajkaihoz: — Köszönöm, — mondá, — ez kissé fölmelegit.

Majdnem egy félórát szótlanul ültünk. Ez idő eltelté után a cserjebokrok megmozdultak mögöttünk s Fortunó megjelent s nyomában mindjárt gazdája is. — Indulj! — kiálta a dandárnok. (Vége köv.)

Az Oreczy-kertben.

— Fővárosi vázlat. —

Humboldt Sándor délamerikai utelírásában majdnem egy fejezetet szentel bizonyos benszüllött indián törzseknek, mely a Cordillera-hegység barlangjaiban lakik meghatározhatatlan számú évszázadok óta. E troglodyta (barlanglakó) faj ép oly otthonosan érzi magát nehezen megközelíthető oduiban, mint az irókés a havon, a beduin a homokon, s a vándor-tatár a megmérhetlen pusztán. Mert hiába, az életmód csak szokás dolga az embereknél, s a „Troglodyta” az őszönt egész állati szívóságával tapad sziklaodujához — hisz ott

született, ott laktak elődei is, s annál szebbet nem tud magának még csak képzelni sem.

Hogy miért jutnak eszünkbe Humboldt Sándor s a barlanglakó indiánok akkor, midőn az Oreczy-kertből, Budapest egyik „különlegességéről,” szándékozunk írni? Megmondjuk okát mindjárt. A műveletlen világ barlanglakói ki fognak veszni nem soká, a mint nagyon alant elpusztultak már az aztékek Mexikóban, a sioux-indiánok az észak-amerikai prairie-ken, s az ausztráliai fekete faj emberei Új-Hollandiában, — de ha mindjárt elveszti is majd a természettudomány a műveletlen világ troglodytáit, megkapja érték cserébe a civilizált földrészek barlanglakóit: a nagy városok lakosságát.

S ez az állítás nem rossz tréfa. A kinek fogalma van arról, minő a lakosság vagyontalanabb részének helyzete oly elsőrendű világ városokban, milyenek London, Páris, New-York, az elfogja hinni azon statisztikailag különben már többször konstatált tény, hogy ama városok lakosságának egy harmad része minden öt vagy tizedik évben csak egyszer hagyja el falait, hogy megforduljon a szabad természetben is. Az erdő árnyatadó, illatos sűrűje, a csergendező patak, a reggeli madárdal, a virágokkal tarkított pázsit, a zöldellő mező, egy szóval mindaz, a mi a vidéki ember előtt minden-napi élvezet tárgya — a fővárosi lakosság bizonyos része előtt kevéssel több ismeretlen látvány. Kincs, a melyről e lakók közül akárhányan fogalma sincsen. S nem túlzásnak, hanem a körülmények által eléggé indokolt ténynek kell tekintenünk egy francia természettudós azon állítását, hogy Párisban ezrével laknak emberek, a kik megöszültek már, a nélkül, hogy láttak volna valaha búzakalászt a mezőn.

Mi hát a nagy városok lakosságának e rétege, ha nem modern barlanglakók a polgárisult államban? Nem mozdulva ki évtizedeken, sőt egy fél emberkoron át a háztömegek utcáit és sikátorait közül, egymásra halmozott téglát és követ látva folyvást hegy és völgy, erdő és rét, mező és kert helyett — ez emberek valósággyal úgy tűnnek föl előttünk, mint a civilizáció troglodytái. Az anyagi körülmények ónsúlya, a mindennapi kenyérréért való nehéz küzdelem, kétségkívül első sorban oka azon körülménynek, hogy a fővárosi lakosság vagyontalanabb osztálya annyira eltom-pul a természet szépségei és kellemei iránt. Mikor hiányzik otthon a legszükségesebb, akkor a legregényesebb tájrészt is hidegen hagyja az embert. De ha mindjárt kénytelenek vagyunk is elismerni ezen ok horderejét, tagadhatlan más részről az is, hogy a szokás nem kevésbé jelentékeny tényező a fővárosi barlanglakók szűk körre szorított életében. A ki itt született, s nőtt föl, szédítő magasságu házak, örökké zajgó utcái élet, nagyvárosi szórakozások és élvezetek, folytonos mozgalom és izgatottság körében, — hogyan lehetne annak vágya a róna néma elhagyatottsága vagy az erdő titokteljes susogása után? Beszélni egy vaknak Ráfal vagy Tiván festményeiről, vagy eljátszani Beethoven sonátáit egy süket előtt!

Budapest a főbb elősoroltakhoz képest jelentéktelen város ugyan — 300,000 lakosa párhuzamba sem jöhetvén London negyfedél millió, vagy Páris két millió lakosával, — mindazáltal barlanglakók tekintetében eléggé nagy város már. Hányan vannak közöttünk a fővárosban, a kik életükben egyszer sem látták még a zugligetét, holott itt terülnék el erdős bércei és regényes völgyei közvetlen szomszédságunkban? És hány lakosa van Budapestnek, a ki hírből is alig ismeri az Oreczy-kertet, ezt az árnyas, gondozott, pompás fákkal telt parkot, melyet irigyelhetne tőlünk sok nagyobb és előhaladottabb főváros is? De hát hiába, mi oly kevéssé becsüljük a meglevő jót, hogy hasonlítunk Mohamed szolgájához, a ki kiöntötte a sivatag közepén tömlőjéből a vizet, mert észbe jutott, hogy a legközelebbi oázisban egy hordó pálmabor van elásva. Pedig sokszor szomjaztunk már a jövő kétes pálmabóra miatt.

Az Oreczy-kert nem az ma, a minek lennie kellene. Most, a vasárnapokat kivéve, elhagyatott hely, hol délelőtt alig, délutánonként pedig csak csekély látogató közönség gyűl össze. Pedig minők a fák, és minő a levegő e parkban! Mellbetegek néve gyógyhely, szerelmesekek néve éden, tanulókra néve ókori görög gimnázium, a hol köztudomásulag szintén fák árnyékában s a gyeppfüvén tanult a bölcsészet titkainak ismeretere szomjazó hellen ifjuság. A mi bölcsészeink komolyságával persze nemcsak a szabadban való tanítás, hanem még a szabadban való séta sem fér igen össze. Legyünk hát nyugodtan, ha az Oreczy-

kert fasorainak sűrűjéből olykor egy-egy foszlányos öltözékű sétálót látunk élénk bukkani. Nincs valami modern *Diogeneshez* szerencsénk — arról biztosíthatom az olvasót. Szegény ördög, a ki most aludta ki álmát a sűrű bozótdombon, hová estére még visszatér, ha ugyan elkerülheti a rokkant vízvezeték figyelmét, a kik a bejárat mellett padon foglaltak helyet. Minő változás a félkaru vagy féllábú, jobbadára érdempénzzel dekorált öreg katonák életében! Egykor tele bátorasággal és ifju tüzzel, elől a csatározásban, a zászló mellé rendelve, készek megvédeni azt vérrel és étellel, — ma csonkult testtel, megföhéredett hajjal, barázdás arccsal, kegyelemkenyéren élve s oda rendelve az Orczy-kert bejáratához, hogy megvédjék azt gyanus külsejű, földel- s hajlék nélküli csavargók inváziója elől. Nemde öreg barátim: „Forgó viszontagság járma alatt nyögünk!”

Ha az Orczy-kert nem Budapesten, hanem Bécsben, Berlinben vagy bármely más nagy városban lenne, — gyűlést képezne az előkelő osztályok azon részének, mely nem szereti a nyilvános helyiségek zaját és vegyes emberségét. A városliget — jelen rendezetlen állapotában — aligha kelthet entusiastákat maga iránt, az Orczy-kert igen. Egy darab fallal kerített föld, nem a főváros szomszédságában, hanem még magán a főváros keretén belül, hatalmas és festőileg szép facsoportozatokkal, gondozott virágágyakkal, miniature tóval és mesterségesen emelt halmocskával, puha gyepel és sűrű fasorokkal, s oly *vissel*, mely előttünk pestiek előtt, kik *Lindley* vízvezetékének minden keserűségét átköztöltük, már valóságos olympusi *Nektár* vagy *Hippokrene* gyanánt tünik föl — ime az Orczy-kert. Lelkesüljön, a ki akar, a városligeti körönd porral elegyített légköre, fák gyöpe, színehagyott lombja iránt, mi az Orczy-kertben hasonlíthatatlanul több föltételeit

hasonló szolgáltatásokat az Orczy-kert? Itt fekszik orrunk előtt, alig 8—10 percnyire a közúti vasút minden pontjától. A mióta a *Ludivicum* visszaadott eredeti rendeltetésének, gond fordított az oda s a kertbe vezet útak kijavítására is. Most nincs mit tartanunk attól, hogy a botanikus kert oldalfala mellett elvezet uton száraz időben térdig süppedjünk a homokba, vagy esőben a — sárba. A létrejött köút megment e kellemetlen és olriaszító esélyektől. A kert bejárata persze mindig a régi még. A ki létrehozta ezen bejáratot — mely azt a gondolatot kelti föl bennünk, hogy egy vidéki gazdaság szénság kertjébe lépünk, — az halott valamit a keletiekről, a kik rozszant, kopár falak mögé rejtik házaik vonzó belsejét. Egy damaskusi vagy smyrnai gazdag török háza ép oly keveset mutat kívülről, mint az Orczy-kert. Hanem míg ott a sárral tapasztott, és ablakok helyett csak szelődő-lyukakkal ellátott külső falak mögött oszlopos udvari tornác, márványfal kirakott udvar, csergőző szökőkút, rózsá-alo-myrrthus és kaktuszok lepik meg a belépő

A Sprudel.

most kavarják föl a nagy utvonalak mentén, s a mennyi káros atom, bűzös miazma van ezen utcai szennyben, az mind most lebeg föl a légtérbe, hogy megfertőzesse azt egész napon át. Est a légtér nem ismeri az Orczy-kert. Balszamos illatár — a körös- és diófák, a galagonya- és organabokrok, a szegfű- és rezedagyag egymásba olvadó illata — csapja meg szagérzetünket. A pázsiton, mely üde, mint a margitszigeti, a reg harnatgyöngyei csillámlanak még. Az egész természet ébredésben van. A fák lombkoronájából víg madárcsicsérgés gyönyörködötti a fület. Szegény tollas dalnokok itt otthonosabban érzik magukat, mint a városligetben, melyet mindinkább elhagynak. A kis tó tükrén megtörnek a nap sugarai, melyek még a legforróbb júliusi vagy augusztusi napon sem képesek áthatolni a fasorok lombjának sűrűségén.

És kik élvezik a reggel pompáját a parkban? Kevesen. Pár mogorva, közsénygyötörte öreg ur, a kik kéjérettel sütkéreztetik lábaikat a napban, mely ilyenkor türethető még; néhány hölgy az illői utról vagy szomszédságából, a kik kötéllel kezükben s egy *Dumas* vagy *Sue*-féle regényvel kosárjukban, foglalják el a tó körüli padokat; s végre egy csomó szorgalmas, szegény tanuló, a kik itt birkoznak meg a vizsgatár-gyakkal, mert minden oly otthonjuk, hol nyugalmasan tanulhatnának. Egyik a matematikából készül s *Carnot* tételén töri fejét, a másik a metafizika mélyeibe bocsátkozott, s már huszadszor ismétel fönhangon egy zavaros fogalmazásu definíciót, a harmadik a római jog forrásait iparkodik bevésni emlékezetébe, s a negyedik tán épen az anatomia vagy pathológiával küzdökdi. Mert mindnyian szegény ördögök még, hanem négy-öt év múlva az életben bizonyára tulszánnyaladják társaikat, a kik ilyenkor szoktak csak hazatérni — aludni.

Vásártér és várkút.

Ó- és új rét.

látjuk egyesítve a fővárosi művelt osztályok elegáns sétahelyének. A kocsi és lovaglasi sport bemutatására e park persze nem való, s azért ép úgy távol fognának maradni tőle azon uracsaink, kik csupán istállóik tartalmának bemutatása végett keresik föl a köröndöt, mint a vasárnapi közönség azon része, mely első sorban a hinták, a körbenforgók, a táncz helyek és „Paprika Jancsi” idétlen bohócokodásának kedvéért keresi föl a városligetet. De egy nagy városban kell egy nyugalmasabb helynek is léteznie, hol tölöngés, zaj, kocsirobogás és népmulatságoktól nem háborítva adhasson egymásnak légyottot a közönség azon része, mely a fák és virágok fűszeres légtérben a nyugalmat is örömeit találja föl. Ez a gondolat lebegett bizonyára a *monceauz*-park alapítói előtt Párisban. Oly nyugalom honol e nagy kert fái alatt, hogy az ember messze-messze elképzelné magát a hangyafészkek gyanánt zsongó világvárosból, ha léptenyomon nem ábrándítanak ki őt e hitből a párisi előkelő közönség közmondásossá vált elegáns öltözékei.

És miért ne tehetne nekünk budapestieknek

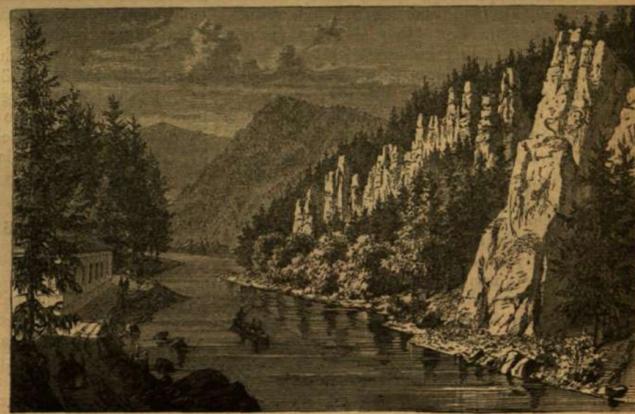
szemét, — a mi Orczy-kertünk egyhangu, kopár bekerítő fala és semmitmondó bejárata sem gyaníttatják azt a pompát, melyet a kert flórája élénk már. A meglepetés és kiábrándulás a képzelt köznapiságból így kétszerte nagyobb. Igaz ugyan, hogy a mi a kert szépítéséért történt, az nem sok, s csak egy *minimuma* annak, a mi történhetnék. De hát kinek kedvéért történjék, mikor a vasárnapokat kivéve alig akad látogató? Az Orczy-kerttel úgy vagyunk, mint Petőfi a színészekkel, ha mindjárt megforditva is. Mert ha azt mondanók a kertek: „haladj és majd pártolunk” — nagyobb joggal felelhetné: „pártoljatok s majd aztán haladjok.” Míg nem becsüljük meg kellőleg e drágakövet a főváros koronájában, addig reményünk sem lehet rá, hogy történni fog valami kicsiszolására is.

Az a néhány ember, a ki reggelenként kijár az Orczy-kertbe, hogy teleszívja tüdejét a narkotikusan üdítő levegővel, az fogja föl csupán e park értékét. Még hat óra aligmult, s máris gőz- és párákörben uszik az imént ébredt főváros, az illői ut végéről tekintve. A tegnapi nap utcai szemétt

Hanem vasárnaponként visszhangzik a kert a mulatók zajától, s a mily kevéssé látogatott hétköznaponként, ép annyira túltömött ilyenkor. A külváros légyottat ad magának vasárnap délután az Orczy-kertben. S ez megmagyaráz aztán mindent: a gyepen falatozó polgárcsaládot, mely az elmaradhatlan rántott csibét gondosan papírba takarva hozta ki magával; a vasárnapi ladiksport hőseit, a kik most próbálják elsajátítani a kormányszás tudományát; a vitéz katonaságot, mely a fehér népek udvarol; s még azon kintornásokat is, a kik a bokor mellett egyik kézzel a zene nemes művészetét úzik, míg a másikkal a sipkát nyújtják kéregetőleg elébe. Este megcsillámlanak a vén fák tövében a vendéglő asztalainak lámpái, a táncz helyen cigány-hegedű rikoltására járja a fiatalok a csárdást és galoppot, a sötét fasorokban szerelmes párok susognak örök hűségéről, a gyepen egy-egy mámoros aluszsa ki a bor erejét — mindenki vigad, csak ott a kert bejáratánál ül csendesen néhány csonka agg vitéz, ki tudja mire gondolva: fiatalokra, szerelmre, ép testre? *Borostyáni Nándor.*

Az új gyógyház.

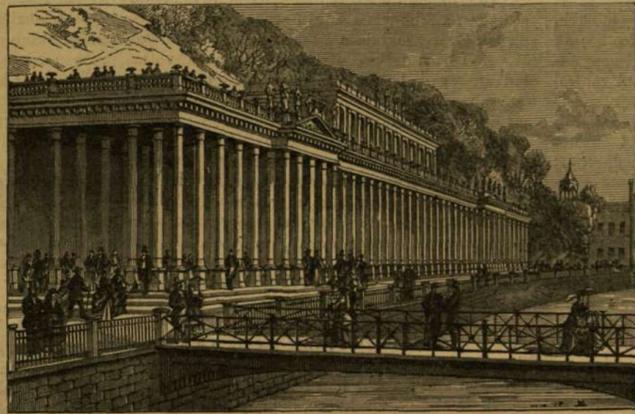

Hans Heiling.

Tepelvölgy két hegyvonala közül bármelyiken, a „panorámán” vagy „Hirschsprung”-on megállunk. Az ugynevezett „Régi réten” (Alte Wiese) már ott csillognak felénk az első kávéházak, melyeknek itala épen úgy, mint a karlsbadi pékek szárvacsai átalános jó hírnévként örvendenek. Innen a „Császárkertig,” e nagyszerű sétány leg-távolabb eső és legzsebb pontjáig az üdítő helyek egymást érik a legkellemesebb tájképek meglepő változásai egy perczig sem szünetelnek. Karlsbadnak távolabbi környezete is gazdag tájszép-ségeiben. Az Eger folyó völgye tele van bámulatos sziklaképződményekkel, melyek közt leghíresebb Heiling Hans sziklája. E különös képződmésű szikla-csúcsot Hans Heilingről nevezték el, a kiről ma is él az ottani nép ajkán egy monda, melynek tárgyát Körner novellává, Marschner pedig dal-művé dolgozta föl. Karlsbadnak társadalmi élete zaj és mulat-ság tekintetében aligha megközelítné a többi nagyhirű gyógyhelyekét. Hanem a természet gaz-dagon kárpótlá az orvosok által különben sem igen ajánlt viharosabb mulatságok hiányát. Karls-

bad komoly fürdő. Este 9 óra után az utcák némák, kihaltak, de annál népesebbek hajnali 6 óra után. A korai órákban a kocsiközlekedés a Tepel egész balpartján el van zárva, épen úgy a jobb parton is a „Sprudel” mellett vívó uton. Balfelől alig néhány lépésnyire következnek egymásután a leglátogatottabb források: a Marktbrunnen, Mühlbrunnen, Theresienbrunnen és a Felsenquelle (sziklaforrás). Ez az oldal a legszebb, mert itt emelkednek a katonai kórház, a gyógy-ház és a Malomkut oszlopcsarnokának modern díszépületei s ezen az oldalon terül el a vásártér is a tanácsbázál.

Az idegenek legelőbb is természetesen a „Sprudel” keresik föl. Félbe szakítás nélkül bugyog az föl, forró vizgőbe bukoltan, mint ama földalatti hatalmak örök életü nyilvánulása, melyek oda lenn a szenvedő emberiség számára gyógyszert készítenek. A forrás körül az ugynevezett „sprudelkő” üledett le, melyből a Karlsbadi műipar burnót-szelenczékét, szekrénykéket és egyéb cecebecskéket állít elő. A Sprudel vala-

Az új oszlopcsarnok.

„A régi Pest.”
Rómer Flóris, ifju lelki veterán tudósunk, újra egy becses munkával gazdagította régészeti irodalmunkat, midőn a „régí Pest” című terjedelmes könyvét érdekes régi metszetekkel, térképekkel illusztrálva, okmányokkal és értékes lajstromokkal ellátva a közönség elé bocsátá.
Rómer Pest történetét a rómaiak idejeig visszavi, nem egyedül Ptolomaeus nyomán, ki e helyen egy *Neosiov*-t említi, hanem leginkább azért, mert a római építészeti úgy hozta magával, hogy minden megerősített helynek elővárai voltak, Aquincum pedig akkor a római védvonalnak legnevezetesebb helye, castra hiberna, colonia, a legio II adjutrix táborhelye volt; neu képzelhető tehát, hogy ezzel szemben elővár ne lett volna, midőn még nyomai is maradtak a Rákos pataknál, az u. n. Transaquincumban.
Terünk nem engedi, hogy Pest érdekes történetét korszerinti sorban adjuk, mint azt Rómer teszi, mutatványul azonban kivonatoljuk e mű egyik legnevezetesebb részét, a török hódoltságot és az azután következő időt, — ebből merithetvén leginkább adatokat arra, hogyan lett Magyarország fővárosa német várossá, egyuttal megczáfolván azok állítását, kik Pestet már eredetileg német telepít-ménynek mondják.
Az 1514-ki Dózsa-lázadás s tizenkét év múlva a mohácsi vész a hazával együtt elpusztítá annak fővárosát is. *Báthory István* az ország nádora 1526-ban Rákos helyett már Komáromba hívja össze a rendeket, így irván: „Hiszen jól tudjátok, hogy Buda és Pest városai elégték és az élelmektől egészen megfosztvák.”
Ursinus Velius 1527-ben már mint mult dolgot említi, hogy Pest a török csapás és az ellen-séges fölpörkölés előtt gazdag és előkelő város volt; ámbár tudjuk

hogy külterkei 3 mértföldnyire terjedtek, magyar és német lakói jobb időben mindenfelé kereskedést üztek, leginkább pedig nemes és édes boraikat eladás végett Lengyelországba és Sziléziába vitték. 1541-ben Pest egészen török kézbe került s ott maradt Buda visszavételéig. Ekkor minden romlásnak indult, kivéve négy török mecsetet és a fürdőket, melyeket a törökök építettek és fontartottak. A mecsetek egyike a mai *Károly-kaszárnya* északnyugoti részén, a másik a ferencziek temploma helyén, a harmadik a Dunaparton, a negyedik a Pálosok telkén állott. A török fürdők szintén a *Károly-kaszárnya* helyén állottak. Mindez építmények nyom nélkül enyésztek el.
Gerlach István 1578-ból következőleg ír Pest-városáról: „Ébéd után a hajóhidon, mely 700 lépésnyi hosszú, a Dunán át Pestre mentünk és láttuk, hogy hajdan tekintélyes iparizó városnak kellett lennie. Van benne számos, de sötét és nem épen vidám kinézésű bolt és a régi időből fennmaradt szép kőépületein jelvényes vagy rostélyos ablakok láthatók, melyeket azonban a törökök sárral betapasztottak, úgy hogy most itten

mennyi forrás közt a legforróbb, úgy hogy ivásakor egy üvegcsőre van szükségünk, ha nyelvünket és ajkainkat összegeetni nem akarjuk. Vizét a szomszéd fürdő-házban lehűtik, mielőtt a kádakba bocsátják. A Sprudel hőmérséke mindig egyenlő, míg a többi forrásoké változik. A Marktbrunnen egykor a legforróbb vízü forrás volt és most a leghidegebb. A Schlossbrunnen pár év óta tetemesen forróbbá lett. Leghidegebb a Schlossbergen levő s az „orosz koronához” címzett forrás vize, melynek hőmérséke 25 R. fok, míg a Sprudelé 59 fok.
Karlsbadnak e nyáron is számos magyar vendége van. Ott van a többek közt *Arany János* is, a ki a vendégek közt átalánosan kedvelt és tisztelt egyéniség. Az udvarias bérlő jeles hazánkfia költésgeinek egy részét nagy titkon el akarta engedni, mely udvarias előzékenységet a magyar költő azzal viszonozta, hogy az elengedett összeget a karlsbadi szegényeknek ajándékozta. S. L.

semmi díszes nem látható. — A két török templom pitvarával egyenlő külsejű. Az imaterem előcsarnoka három oldalról szőnyeggel van borítva, valamint a belső terem is; a basa templomában a keleti oldal is szép szőnyegekkel van kirakva. E mecsetek fölül kerek, de kissé csúcsosított, középen vastag vasodronyokról kisebb-nagyobb lámpák lógnak. Mindegyik mecsetnek nyugoti és déli oldalán áll a sugár fehér toronyka, fölül kis folyóóval. A törökök az általuk elfoglalt városokban semmit nem építettek, nem javítottak. Beomlani hagyják. Jun. 20-án az urak hajón Pestre indultak és ott igen díszes fürdőt láttak vörös márványból; ezt fűteni lehet, a víz langyosan foly a fából. (E márványtáblák a ker. templomok sírköveiből valók, mikről a törökök a feliratokat lefaragták.)

Bocatus János kassai polgármester 1605-ben Pestről így ír: „Emelem fejemet, nézem a házakat, melyek tege ugyancsak szegényes és födetlen, az ablakok sárral, téglával, szalmával betömve; füsttel, piszokkal, kórákásokkal diszültök megfosszított házakat láttam. Az omladék templomok istállóknak szolgálnak a barmoknak. Nem látsz itt új zsindelet vagy deszkát! A márvány emlékek, melyeket a temetőből hurcoltak ide, az utcák szögletein ülhelyekül vagy áruadokul használnak. A dögök szanaszét hevernek. A mi hol eltört, ott marad. — A budai alsó városról is azt mondja: „összeomlott, szétulatott, lakóitól elhagyatott; alig áll fenn valami épület egykét török templomot kivéve. Innen Pestre megyek át; oh szegény Pest, inkább Pestinek lehetne nevezni! Ott sincsen egy ép ház, mindnyájan földig lerombolva; a kevés lakó sörpredék és a nép alja.“

Pest falainak ezen kori alakjáról némelyek azt hiszik, hogy négyzetet, mások, hogy félkörte képeztek. Az a vélemény, hogy magas, erős, egészen faragott kőből álló bástyái, három egész és nyolcz félkörönddel ellátott várada a tekintélyesebb közé tartozott. A pesti falaknak megkerülése egy órába került.

Ilyen volt az a Pest, melyet a törököktől visszafoglaltak; itt kezdődik a város újjászülése s innen támad a téves vélemény, hogy Pest egészen új város, holott régebb a budai várnál, s az újra szervezkedő budai várossal épen egyidejű!

A visszafoglalók első gondja volt a két várost, melyet azonban csak egynek tekintettek, tisztítani, az omladékokat kihordani s az építésre szükséges mesterembereket megtelepíteni.

Elrendeltették, hogy a várak és városok fölépítésére szükséges mesteremberek, kovácsook, fazekasok, ácsok, asztalosok, kőművesek stb. a német tartományokból mielőbb ide szállítsassanak.

Werlein István 1687-ben kinevezett nagyhatalmu kamarai inspectornak 1688. nov. 8-án megparancsolták Bécsből, hogy Buda, Pest, Esztergom, Vác városaitban a telkek azonnal kiosztassanak, a polgárok összeírassanak, hogy látni lehessen, mily napszámkerinti, holdas vagy fertálytelek jutott mindenkinek.

Ennek természetes következménye volt az idegeneknek a fővárosokba özönlése, hol sokan egészen ingyen, mások igen csekély áron kaptak háztelkeket, szőlőket, szántóföldeket és réteket.

A visszafoglalók a folszabadított várakat és városokat az uralkodó tulajdonainak tekintvén, minden visszaemlékezés nélkül a régi tulajdonosok jogaira, kik nagy részt már nem is léteztek, bőséges kézzel osztogatták a romokat és elhagyott telkeket, csak hogy legyen ki azokat bekerítse s idővel lakályosokká tegye.

Természetes, hogy az országunkban lábat vett osztrák mindent osztrák módon adminisztrált, a bevándorlottak nem tiltakoztak ellene, mert nyelvét, hazai szokásait és törvényeit itt is föltalálta az osztrák, bajor, frank, sváb, stb. jövevény.

Magyar lakos nagyon kevés volt. Az uraságok közül alig vágott vissza valaki a romfészekbe, s a kinek még talán háza volt itt, eladta, vagy elajándékozta; a középosztály pedig nehezen hagyta el az földet, mert megszokott szabadságát ott inkább élvezhette, az íjesztő romokkal vesződni nem akart, vagy mert Buda siralmas esete oly leverőleg hatott az egész nemzetre, hogy ide senki nem is kíváncsított. Így történt aztán, hogy a „Metropolis Hungariae germanica facta est!“ hogy a magyar főváros német lett s nagyobb részt most is az.

Alig egy év után, hogy Pest ismét a keresztények kezébe került, 1687-ben ezt írják: „Pest középszerű város és majdnem negy-szögű, mely bár sok oldalt szenvedett a harcok dühétől, mégis lassanként megújul és máris sokkal inkább népesedik, mint Buda.“

A hatóságok nagy kedvezményekben részesítették a két város polgárait. Pest 1696-ban emeltetik először szabad királyi városnak. Midőn a polgárok adószabadságát érvényesítették, ígéretet nyertek, hogy árucikkük föl fognak menteni a dunai vámtól. A kövezetvám az árukat behozó kocsiaktól egy garas volt, de visszamenet egy fuvar murvát kellett magukkal kivinniük. — A későbbi árvek megmutatták, hogy jobb lett volna e törmelékek inkább a várost tölteni fel, mint kihordani. A ki portékát áru, de nem épített is, áruitól csekély adót tartozott fizetni. A mértékek városi bélyeggel voltak ellátva s a közmérleget használók a városi hivatalnoknak egy mérőtől egy denárt fizettek.

A polgári jog díja 5 frtra határozottat, azonban 1712-ben már 12 frtra emelték. A budaiak számára kiadott rendeletek Pesten is érvényesültek, mint hogy Pest, Buda egyik (hatodik) kiegészítő külvárosának vétett és egészen a budai kamarai adminisztráció alatt állott mindaddig, míg szabad királyi városi jogait ismét vissza nem nyerte.

1688-ban a házakért bizonyos adó (taxa) hoztatott be; a jobbik és középszerűek csekély áron adtak el és azokhoz a *kütelkek ingyen csatoltatnak*. A városi telkek annál könnyebben voltak eladhatók, mivel öt évre a kamarai adótól föl voltak szabadítva, s a betörő ellenségétől se kellett már annyira tartani.

A kézműveseket kiváltságokkal édesgették. Budának és Pestnek egy-egy koromát és mészárszéket s egy téglavető engedélyeztek. Hajókön és nem polgároknak bort mérni nem volt szabad. Országos és heti vásárokat szerveztek, a város kapit katonaság őrizte, melynek számára laktanyák is épültek stb.

Daczára e kedvezményeknek a mostani belvárosnak legalább egy harmada még a XVIII. század első felében is pusztaság volt. Ekkor épültek a magyar-, zölkert-, lipót-utcák s a keskeny földszinti lakok mellett emeltes, tágas ur lakok és a jelen bérrendszer házai.

A kormány törekvése, hogy a várost benépesítse, leginkább kitünik abból, hogy 1686—1702 közt a harmadfél század első kiosztása ház közül (104-nek az árát nem tudjuk) 118 házat a leginkább császári főtisztviselők ingyen kapták; 32 ház tulajdonosának assignálva volt, a mi szinte ingyen jutott; 24 pedig ingyen adatott el, még pedig 15 ház 5—50 ft. között, 4 ház 75—160 között, 5 ház pedig 370—500 ft. közötti áron.

A XVII. század végéig elforduló elsőd háziurak (379-en) pusztá neveik szerinti nemzetiségre ilyen számmal jöttek elő: magyar 27%, német 57%, tót 10, rác 15, olasz 1%.

Geologia és történelem.

(2-ik közlemény.)

A czölöpépítmények korszakából legrégebb eszközök az úgynevezett kőkorszakból kőből, agyagból, csontból, szarvaszárvból, vaddisznó-agyarakból és fából készítették; fémnél soha. Durva eszközök ugyan, de részint már igen gyökerlatiasan vannak készítve. Az 1^{1/2}—7 hüvelyk hosszúságú kő-ék, egyszersmind balta és véső, főszerű játékok. Kétségkívül ez a szerszám, meg a tűz szolgált a fatörzsek levágására és földolgozására, s egyszersmind fegyverül is. Ezeknek kívül találtak: kalapácsokat, nyílhegyeket, késeket, fűrésznemű szerszámokat, furókat, törőket és fejszéket kőből vagy csontból; továbbá szabad kézzel formált és kiegyetett agyagedényeket, de még jóformán minden díszítés nélkül, tűzhelyeket, zuzó és csiszoló köveket, levágt vagy széthasogatott csontokat, mikből ki volt szedve a véő, néhány gyümölcsöt és fonott munkákat.

A középső rétegben a kőszerszámokon kívül néhány bronzból valókat is találtak, a melyek, valamint az agyagneműk is, nagybőrrelt találtak ornamentumokkal voltak ékesítve; e mellett találtak kelméket, ékszerket, gyermekjátékokat és egyéb fényűzési tárgyakat.

Legfelül végre, némely hosszabb ideig lakott helyen, az iméntiekhez még vaseszközök is csatlakoznak. A különféle készületek ezek egymásra következőek alapján a Svájcban, mint előbb már Skandináviában: *kőkort, bronzkort és vaskort* különbözötték meg. Erre különben később még visszatérünk.

A különféle készületek egymásra rakódásából és helybeli elosztásából világosan kitünik, hogy a fejlődés lassanként mind magasabb fokra emel-

kedett, s az idegen népekkel való közlekedés mind élénkebbé vált, a mint ezt hasonlóképp tapasztalhatni a Föld rétegeiben lelté kövületeken — a szervezettek folyton tökéletesebb fejlődését illetőleg. Kitünik ebből egyszersmind, hogy a Svájcban eme legrégebb népessége, melyről 1853-ig még semmit sem tudtak, igen hosszú, de közelebből még nem határozható időn át élt azon a helyen. Az olyan kifejlődésre bizonyára sok évszázad kellett.

Valamennyi lassanként ismeretessé vált czölöpépítmény igen gondos átkutatásából azt kell következtetnünk, hogy a svájci tavak ezen történelem előtti lakói, valami okból, talán az ellenség szorongatásai elől menekülve, a keleti Svájc czölöpépítményeit sokkal hamarabb elhagyták mint a nyugotiakat. Az okok, mikből ezt sejtik, csakugyan igen elmések. Nevezetesen a keleti czölöpélfalvak maradványai közt, például a bodeni tó mellett még semmiféle fémkészületet sem találtak, hanem csak kőből, csontból, agyagból és fából valókat stb., tehát a művelődésnek csak legrégebb nyomait. Nyugat felé közeledve azonban az iméntiekhez már mind számosabb és különfélebb bronzkészületek csatlakoznak, általában már kifejtettebb művelődés nyomai. A legnagyobb részben végre, péld. a neuenburgi tó mellett, hol a *Desor* által kiváló gonddal leirt czölöpépítményeket (*Constructions lacustres*, 1864. Németül Mayer-tól 1866.), úgy látszik, legmesszebb ideig laktak, már vaseszközöket és pénzeket is találtak; sőt itt már római téglákra is akadnak, miből a következik, hogy ezeket a régi falvakat még a rómaiak uralma idejében is lakták. A keletől nyugotfelé szorulás tehát, úgy látszik, igen lassu volt, oly módon, hogy a fegyverek és készületek változó anyagából, valamint a művelődés nagyobb fejlettségéből meg lehet ismerni és nyomon kísérni.

Meglehet, hogy a zaklató ellenségek voltak azok, a kik legelőször hoztak magukkal bronzfegyvereket és ép azért a sokkal silányabb fegyverzetű bennlakókat annál könnyebben legyőzheték. A foglalóktól azután a bronzkészületek lassanként a még ki nem szorított óslakók közé is elterjedtek. Szóval minden arra mutat, hogy itt lassan haladó kiskorlatias folyamat ment végre. Hogy ezt új bevándorlók előnyomulása idézte elő, azt még valószínűvé teszi az a körülmény, hogy a legelső bronzneműek azonnal oly tökéletességben és változatosságban fordulnak elő, hogy a bennlakók találmányának épen nem lehet tartani, habár később a czölöpélfalvak lakói maguk is öntöttek bronzot, a mi a talált öntőformák és csizrudakból világosan kitünik.

A czölöpélfalvak az ily jelentékeny tökéletesített fegyverzetel rajtok üttöt hódítók csak elpusztították, de nem használták lakóhelyül, alkalmasint azért, mert ezevén fegyverekben és egyéb készületekben való felsőbbiséget, azt szükségtennek találták, míg a szárazföldön való megtelepülés csakugyan sokkal kényelmesebb és egészségesebb is volt.

Mikor azután az ősnépesség is el volt látva a gyözkéhez hasonló új készületekkel, akkor maga is, alkalmasint ugyanazon okból, kezdte elhagyatni vízi lakását. De általában se bebizonyítva nincs, se nem valószínű, hogy egyidejűleg a szárazföldet is ne lakták volna. Mindenesetre balgaság lenne, ha ebből a korszakból mindenütt czölöpépítmények maradványai számítanának. Nem képzelhetünk oly néptörzset, a mely nagy területeken kiterjeszkedvén, csupán tavakban vagy tavak mellett telepedett volna le. A holtavak nem voltak, ott a szárazföldön telepedtek le.

A vasat még csak jóval később ismerték meg, akkor, a mikor már csak néhány czölöpépítményben laktak Svájc legnyugoti részén.

Hogy abban az őskorban, sőt magában a kőkorszakban is, már volt némi közlekedés és kereskedelem, az több körülményből kiviláglik. A kőszerszámok között nehrítből valókat is találtak, a mely kő az eszközökre igen alkalmas, de a mely jóformán csak a távol keletről ismeretes.

A házi állatok és a gabonanevelők maradványai közt is bizonyára vannak olyanok, melyeknek törzsiülly vagy valamely bevándorlás alkalmával Ázsiából vagy később cserkereskedés útján kerülhettek át Európába. Az ékszerket közt néhány üveggörölyt is találtak, a mik alkalmasint Phoeniciából kerültek oda, sőt egy borostyánkőgyöngyöt is, a mely meg a keleti tenger vidékeiről származhatott.

Igy lehet tehát kevés készületekből is ama népmozgalmak és a közlekedés halovány nyomait fölismereni, azon időben, mely a minden történelmi hagyatékon tiüles multban mosódik el.

Midőn sok körülmény arra mutat, hogy ezen vidékeknél mind első, mind második népessége keletől — Ázsiából — vándorolt be, szerfölt érdekes lesz útjokat követni.

Ezt az utat nem a hegyeségek között, s bajosan széles tengerszárnyakon kell keresnünk, mert legkényelmesebb utnak a Duna völgye kínálkozott. Már 1856-ban találtak a Duna déli meredek partján Zimonynál egy tetemes vastagságú agyagréteget, melyben edénycserepek, állati csontok és édesvízi halak csigolyái voltak, miről a geológus hatodik ülésén Bécsben, ugyanazon évben tettem rövid jelentést. 1863-ban egy egészen analóg lerakódást vettem észre Aradtól nem messze a paullai szőlőhegyeken, több mint 200 lábnyi magasságban a Maros színe fölött. A bécsi geológus ezen, később a Duna völgyében több helyütt megismert lerakódást, a benne előforduló fazékcsermep alapján „*Häferleschicht*“ nek nevezte el. *Kerner* e maradvékokat a Dunamenti országok növényéletéről írt szép munkájában (*Das Pflanzenleben der Donauländer* 1863.) a magyar síkságok künhalmaival hozta összefüggésbe, melyet ő analógan tart a svájci czölöpépítményekkel, s véleménye szerint azon időből származának, mikor a nagy magyar medence részben még vizrel volt borítva és egy tavat képezett. Ez emberi lakóhelyek ezen, mindenesetre igen régi maradványai talán egy áthidaló tagját képezik ama merőben történelem előtti népvándorlásnak.

Eleinte azt hitték, hogy Svájc óslakossága csak a tavakban telepedett le. De később a szárazföldön is találtak az említettekhez egészen hasonló készületekre és lakások némi nyomaira, emelkedtebb helyeken, és árkokkal vagy föld-sáncokkal körülvéve, így például „*Berg am Irge*“ (en az *Ebersberg*-en) és i. t. Emitt tehát más módon kerestek maguknak oltalmat az ellenségtől. Hogy ezen szárazföldi gyarmatoknak sokak csekélyebb nyomain maradtak meg az ujkorig, az igen természetes, minthogy ezeket a víz és az iszap vagy turfa nem övta meg. Körülbelül ugyanazon ok, melynél fogva a Föld rétegeiben tengeri szervezetteknek sokkal több maradvékát lehet megkövülvé találni, mint szárazföldön lakókat, mert az utóbbiak már többnyire elporlottak, mielőtt új rétegek elborították.

Minthogy semmiféle történeti adat sem maradt föl rólok, jóformán lehetetlen az ezt időt meghatározni, mikor eme nevezetes czölöpépítményeket lakták; némely körülményből, mint láttuk, legfeljebb csak arra lehet következtetni, hogy ez a korszak még a római uradalom idejébe is belenyult. De a kezdetét, mely mindenesetre századokra, sőt alkalmasint ezredékekre visszanyúl, teljesen homály borítja. Azonban nyertünk mégis egy geológiai módszert, melynek segítségével igen nagy korukat közelítőleg fölismérhetjük. Svájc tavait, valamint a tavakat általában, a folyók hordalékai folytonosan kisebbítik. Ez a vizrakosás különböző helyeken igen egyelőten ugyan, de mégis úgy látszik, hogy minden egyes helyen meglehetősen egyenletesen működik. Néhány czölöpépületet a mostani parttól távol, az azóta lerakódott alluviális talaj alatt fedeztek föl, holott összes berendezésükből kiviláglik, hogy valamint a többiek, ép úgy azok is vízben épültek. Midőn megmérték, hogy az iszaporította lakóhelyek mennyire vannak a tó mostani partjától, s egyszersmind történeti adatok alapján megkísérlették megállapítani, hogy a part azon helyén bizonyos idő alatt, péld. egy század folytán a vizrakta föld mennyit gyarapodott, ebből közelítőleg kiadódott, — föltéve, hogy ott helyben a vizrakodás meglehetősen egyenletes volt — hogy mennyi időnek kellett azóta eltelti, a mikor azokat a czölöpépítményeket meg a víz hullámai mosták? E szerint ezt az időszakot azon egy megfigyelt esetre nézve 4000 évre becsülték. Így tehát efféle czölöpépítmények már 800—1000 évvel a trójai háború előtt szolgáltak volna lakóhelyül.

Történelem előtti gyarmatok korának talán még pontosabb megbecsülését egy 1863-ban végrehajtott vasúti bemetszés tette lehetségessé, mely az deltát vagyis inkább törmelék-kúpot vágta át, melyet a Tinière a geni tóbaömlése előtt Villeneuve-nél halmozott össze. A kúp átmetszése 32^{1/2} láb magas és 1000 láb széles. A bemetszésben *Morlot* három kultur-réteget figyelt meg egymás fölött; a legfelsőben, 4 lábnyira a fölülettől, római téglákat és vaskészületeket; a középsőben, 6 lábnyival mélyebben, vagyis a fölülettől 10 lábnyira edénycserepeket és bronzkészületeket; a harmadikban pedig, a középső alatt 9, a fölülettől 19 lábnyira, emberi- és állati csontokat s igen durva mivű edénycserepeket talált, melyek analógiájok

után itélve, a kőkorból valók. Számos körülményből az tűnik ki, hogy a római téglákat és készületeket tartalmazó réteg 13—18 század éves; s minthogy igen éleselmű vizsgálódások szerint a kúp tömege meglehetősen egyenletesen gyarapodott, hogy szinte egy geológiai korszakot képez, ennek alapján *Morlot* a bronz-réteg korát 24—42 évszázadra, a legelső kultur-réteget 47—70 századra, az egész kúpát pedig 70—110 századra számította; vagyis egyszerűbben kifejezve: szerinte a bronz-réteg 3—4000, a legrégebb kultur-réteg pedig 5—7000 éves volna, a mi természetesen ismét csak erre az esetre áll. Általában azonban minden efféle kiszámításokat a legnagyobb óvatossággal kell fogadnunk, és sohasem szabad teljesen megbízhatónak tekintenünk, minthogy azt, hogy a képződési körülmények valóban mindig egyenlők voltak, alig lehet bebizonyítani.

De ha ezek utáni fontolóra vesszük azt, hogy a czölöpépítmények lakói korántsem eredeti, bennszülött, hanem bevándorlott népesség voltak, és hogy némi műképeséget, sőt néhány szelidített állatot, már magukkal hoztak, úgy ezáltal már azon időszak, melyben a Földet emberek általában már lakták, igen messzire túlcsep a szokásos fölvételeken, a mi azonban más, az emberi nem korára vonatkozó kutatások számos eredményével tökéletesen megegyezik. Ezen tárgyra vonatkozólag, mint tudjuk, különösen tanulságosak a *Lepsius*, *Henne* és *Brunnet* de *Bresle* dolgozatai. *Lepsius*, „*Königsbuch der alten Aegypter*“ művében Egyiptom dynastiáit Kr. e. 4242-ig nyomozta, míg *Henne* 375 Pharao uralkodása idejét 6117 évre számította, a mely időszak Kr. e. 375-ben végződik, maig tehát kezdetül fogva 8364 évet tenne. *Brunnet* de *Bresle* ellenben az ő kutatásai-ból azt következteti, hogy *I. Menes* Pharaonak az első görög győzelme hadjáratától mintegy 5000 évvel kellett Egyiptomban uralkodnia. Egy fölfedezett órségi egyiptomi állatkörkép alakjainak helyzetéből ugyanily nagy időkorra lehet következtetni, úgy hogy mindezek után alig vonhatjuk kétségbe, hogy Egyiptomot már 8000 évvel ezelőtt tetemes népesség laktá, melynek már bizonyos műveltsége volt. Ha a fejlődéstörténet azon szakára, míg a műveltség oly fokra emelkedett, a melyet azon időben föl teletézünk, csak 2000 évet számítunk is, már oda jutunk, hogy az emberi nem korát Egyiptomban 10,000 évnél kevesebbre nem tehetjük.

De az a körülmény, hogy emberi maradvékokat és kőszerszámokat fedeztek föl bizonyos lerakódásokban, melyekről később fogok szólni, ezt az időszakot még tetemesen kibővíti.

A Svájc különböző czölöpépítményeiben talált, részben kissé elszennsült kultur-maradvékokból kitünik, hogy a lakosság nemesek az ott még jelenleg is vadon termő gazdasági és tápláló növényeket művelte, hanem már néhány más, jól, lehet nem oda való származású növényt is művelt, takarított be és használt föl céljaira. Ez utóbbiakhoz számíthatnók: a két s hatsoros árpát, búzát, vadalmát, vadkörtét és a lent. Hasonlóképp az állati maradvékok közt, a Svájcban jelenleg honosaknál kívül olyanokra is leltek, amelyek ott azóta, úgy látszik, kihaltak, mind a hód és két különösen disznófajta, melyek a közönséges házi sertéstől különböznek, a jávorszarvas, iramszarvas, a bölény, s ezeken kívül néhány olyan, a melyeket igen valószínűleg még csak az emberek vittek oda, mint a házi kutya, a ló kecske, juh és szarvasmarha.

Ezen állatok csont-maradvékai, melyek a kultur-rétegben találhatók, vagy eszközökké vannak földolgozva, vagy oly módon szétzúzva és kivájva, hogy állapotukból azt kell következtetnünk, hogy a velőt nagy előszeretettel ették ki belőlök.

A kaukazi faj elterjedésének okai.

II.

Mindazok után, a miket a különböző emberfajok jellemében, életmódjában és elterjedésében még most is észlelünk, kénytelenek vagyunk azt a nézetet fogadni el, hogy a földet eleinte, tulnyomóan nagyobb részben, passív népek lakták.

Klemm helyesen hasonlítja össze művelődéstörténetében a föld első lakóit a növényzet zöld takarójával, vagy a tengerrel, melynek nagy területén terjeszkedtek ki mind tovább és tovább a törekvő és befolyást követelő aktív emberfajok. Az aktív-fajok hatalmas törzsekké való kifejlődésüket a magas hegyi tartományokban kezdették

meg, a honnan, a folyamat mentét követve, a lapályokat özönlítették el, innen a síkföldön messze kiterjeszkedve a passív-népekkel összevegyültek, s a hol az égalj és a földtalaj kedvező volt rájuk nézve, ott mint győztesek kerültek ki a harcából, mely harc a természetben mindig egyenletlen erők között folytattatik.

Valóban még most is föltalálhatjuk a földön a legkülönbözőbb és kezdetlegesebb műveltségi viszonyokat, a passív népek őslapjától kezdve minden fokozaton keresztül, az egyik részen a passív-fajok legmagasabb műveltségfokáig, — a másik részen pedig azon nemes kifejlődéshez és művelődéshez érve, melyet az aktív kaukazi-faj a germán és román-fajban elért.

A legeslegelső fejlődésfokok a passív népek között az ausztráliai partlakóknál, a délamerikai őserdők lakóinál, a pescheráknál, a Tűzföldön (Délamerika csúcsán), a buschmannoknál, a Fok-földtől északra) és Kalifornia óslakóinál tanulmányozhatjuk legjobban; a kezdetleges életmód ezen népeknél a valószínűség mértékén túl bizonyítja, hogy bennök legrégebb őseink műveltség fokának képviselőit találhatjuk föl.

A következő fejlődésfokok Észak- és Dél-Amerika vadász és halásznépének életmódjában mutatkozik: a sarkföld-, és a Nutka-sund lakói (Vancouver szigetén és Columbiában) szintén ide tartoznak. Ezek már lakással, házi eszközökkel, szerszámokkal, mint pl. fejszével, fűrészzel, kalapácsal stb. bírnak, már értenek a fonalónövények (kender, len stb.) földolgozásához, és magukat az előbbi osztályba tartozóktól különösen a részvény társaságot nyilvánulási által különböztetik meg, a mi leginkább temetkezési, családi életük és vallási szertartásaikban vehető észre. — A zene, tánc, sőt még a rajz művészetének a betűírásnak kezdeményei is bizonyítják, hogy az élet különböző eseményei] s a természet jelenetei nem maradtak rájuk hatás nélkül. A multa való emlékezés, a tett fölfedezések megőrzése, a történet első kísérleteit képezik nálók.

A passív nomádoknál szintugy, mint az észak-erdő-nomádjaiknál az osztjások, buretek, szamodéjek, tunguzok, jakutok és lapponkál és a mérsékelt égalj pásztornepeinél ezen fejlődési fokok és ezen szokások nyomai még határozottabban lépnek előtérbe. Megvannak saját törvényeik, rendezett családi viszonyaik és határozott idő-számításuk. A barátságos közlekedés, az udvariasság és a vendégszeretet védő szárnyai alatt, mind jobban és jobban kifejlődik; a kezdetleges és durva cserélés helyére már meglehetősen rendezett kereskedés lép, mely a számrendszert tökéletesíti, mértéket és pénzt hoz alkalmazásba.

Azonban mindezek mellett is, daczára a kereskedő karavánok és utazók elbeszéléseinek, még sem keletkezik náluk vagy távol vidékek látására és átkutatására, s a költészet és a művészetek ápolásukat inkább a benn munkás ábrándos képzeletnek mint egy kalandos életmód regényes történeteinek köszönhetik.

Hasonló módon találhatjuk is föl, a most élő népek között, ha mindjárt nem is oly tökéletesen körvonalozhatóan az aktív népek műveltségének különböző fokozatait.

A cserkeszek a Kaukáz hegyvidékeiben, a Taurus és Kurdistan lakói, a Kaspi-tó déli részén s a tovább keletre vonuló Kettvor-hegységben élő szabad törzsek, a Himalája és Előindia népei még most is azzal a kezdetleges, természeti jellemmel bírnak, a mely az aktív és passív népek közti különbözőséget okozza. A szabadság szeretete, bátorság, az emberi méltóság öntudata, az emberi jogok nagy értéke, költői érzület, s a dicsőség és tekintély utáni törekvés, természetes tulajdonságaikat képezik.

Oly törzseknek is ismertető jeleit teszük e tulajdonok, melyek különben a műveltségnek csak első stadiumában vannak.

Ott, hol ezek a népek, nyugtalan vándor természetük következtében megváltozott természetviszonyoknak vannak alá vetve, és a hol életföltételeiket magasabb értelmiségük által kell a tulnyomó számu passív népektől megszerezniük, működni kezdenek sokoldalú tehetségeik, és gyorsan jutnak el a legnagyobb virágzásra.

A földközi tenger partjain, de főleg Görögországban és Itáliában, a szomszédos kis-ázsiai és afrikai partokon s távolabb Európa és Ázsia belsőjében nagytehetségi kultur-népek fejlődtek ki, melyek a távol kifürkészésének ösztönétől, az aktív népek ezen jellemző sajátágától, indíttatva, a passív-népek különböző fajaiul jöttek összeütkezésbe és a velük való részleges összekeveredés által nagyszerű államokat alapítottak, melyek

közül pl. a mexikói, perui, egyiptomi és a kínai a legjelentékenyebbeké váltak.

A történet biztos fonálán követhetjük a további fejlődés folyamatát, a fönicziaktól kezdve, — kiket ama vágy a távol földutazására, a herkulési oszlopokon át, a keleti tenger borostyángádag partjain vezérelt. — Ezen vándorlások és hódítási vágy, mely a maczedóniak indiai hadjáratát okozta, ez vezette a normannokat is Izlandba és a távolabb Amerikába, ez a portugallokat a Jórémény-fok közlül Indiába, a spanyolokat Mexikóba és Peruba, a kozákokat Szibériába, és az angolokat a nagy oceán szigeteire és a sarkvidékekre.

A vasutak, gőzhajók és a villany-delejes táviró felalálása s ezáltal a távolba ösztönöző vágy szüntette meg korunkban majdnem egészen a tér és idő akadályait. — Utazás és kutatás közföldadattá, mondhatni életfeltétellé lett, és ez által az aktív népek mind jobban és jobban veszik birtokukba a földet, mint őket megillető hazájukat és művelődési terüket.

Bécsi képek.

(Az új városház. Művészek háza.)

A mult számunkban közölt bécsi képek folytatásul álljon itt még ezuttal kettő, melyek Bécsnek egy leendő és egy már meglévő nevezetes épületét ábrázolják.

Az egyik kép annyiban filius ante patrem, a mennyiben oly épületet ábrázol, melyben még csak e hó elején tették le alapkövét. Ez az új városház, mely 18,000 négyszögmeternyi területet fog elfoglalni a régi „Parade-platzon“, s akként van tervezve, mint képünkön látható. Diszterme egymaga 900 négyszögmetér lesz. Építésének határéideje 10 évre, költségei pedig 9—10 millióra vannak téve. Ez óriási épületben, mely előtt park és ugrókutak lesznek, a városi hivatalok minden ága el lesz helyezve.

A Schottenthortól a Lothringerstrassera vezetőjük az olvasót, a hol van a **művészek háza**, melyben permanens művészeti kiállítás emeli a köz-izlést s a művészeti életet. Ez előtt öt évvel, 1868-ban, építettett műbarátok által az épület olasz renaissance-styliben s azóta folyvást központja a művészeti termékeknek. Hogy csak ezt említsük, itt van jelenleg **Makart**, **Cornaro Katalin**ja is kiállítva, a melynek megtekintését ajánljuk mindazoknak, a kik Bécsbe a kiállítás alkalmából jelenleg fölkerülnek.

Egyveleg.

○ **(Óriási hydra.)** A brightoni aquariumban egy „Oktopus“ (polyp vagy hydra) látható, mely egy alkalommal ugyancsak kézzel (még pedig legalább is nyolcz kézzel) foghatólag adott igazat Hugo Viktor rémes leírásának, melylyel e szörnyeteget a „Tenger munkásai“-ban ismerteti. Mr. Charles Collette, a brightoni színház egyik első rangu színésze, ki Indiában a kigyóüvölés mesterségét elsajátította, megkísérelte az Oktopust is elbűvölni, a mi annyiban sikerült is neki, hogy a monstrum feljött a víz színére s a vízmedence szélén körülkísérte őt; de a mint Collette a víz fölé hajolt, az Oktopus hihetőleg sokkal jobban el volt bűvölve, hogy sem ölék karjait vissza tudta volna tartani s megragadván őt hatalmas szippaival, berántotta a viztartóba, honnan a körülállók csak hosszas küzdelem után tudták kiszabadítani. Most már senkinek nem kerekedik többé kedve a gonosz hydrát elbűvölni.

○ **(Uj keresztmód.)** Amerika nagyobb városaiban a házak bejárata előtt a járdán gyékény-szönyegek vannak. Uj-Yorkban egy tolvaj részvénytársulat alakult, melynek élélmény tagjai s szönyegetek ellopogatják, otthon szépen kimossák s azután az előbbi tulajdonosoknak jó drágán ismét eladják. Ez új üzlethez sem nagy töké, sem valami nagy tudomány nem kívántatik s mégis jól jövedelmez.

○ **(Házasom intézmény.)** Az angol nemzeti életemlő csónak-intézmény a mult év folyamánban 548 emberéletet mentett meg a Brit szigetek partjain s 25 hajót óvott meg a bizonyos elmerüléstől. Azonkívül több halászo és egyéb járművek közt 170 emberélet megmentéséért osztott ki jutalmakat.

○ **(Szcília mint a narancsok hazája.)** Szcília egész földje igen kedvező a narancstenyésztésre. Mint mondják, hét különböző narancsfaj tenyészik ott, melyek harminckét különböző alfajra oszthatók. Szcília tehát legalább e tekintetben, most is gyümölcsös kertje Európának, mint az ókorban volt.

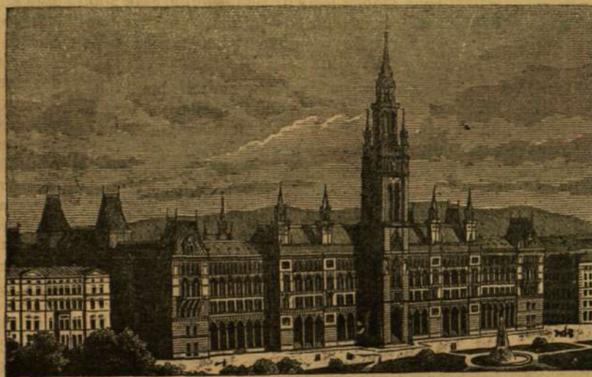
○ **(Paradicsomi opera.)** Egy új olasz operának színhelye az Éden kertje. Adam és Éva costume-je sok vitaközébe szolgáltatót alkalmat. Végre abban állapodtak meg, hogy Éva sárma atlasz-uszályban, gyémánt nyaklánczal, Adam pedig bitor köpenyben, oldalán vitőrel jelenjék meg. Hanem aztán mit szól ehhez az önkényes eljárásához a — szentírás?

○ **(Shakespeare a spanyol színpadon.)** Hamlet a jelen év elején került színe legelőször a madridi színpadon. Állítólag ez a legelső Shakespeare-i szomorujáték, mely valaha spanyol színpadon előadott.

○ **(Statistikai adatok a nemzeti színházról.)** Körösy József adatai szerint a nemzeti színházban egy év alatt, 1871. ápril elsejétől 1872. március végeig 293 előadás volt: 163 dráma, 130 operai. Előadtak 79 eredeti s 110 fordított színművet. Az előadási jövedelmek 283,100 frtra mentek, miből a bérlet 81,755 frt, az olasz opera bérlete pedig 21,743 frt. A színház saját alapjából bevett 68,000

Művészek háza.

Az új városház.

Bécsi képek.

frtot. Összes kiadása volt 471,000 frt. A 120,000 frt különbséget a fejedelmi és országgyűlési segély fűdözte, úgy hogy háromezer frt fölőleg is maradt. Hogy a színház segély nélkül megéljen, a 81,000 frt bérleten kívül naponként 1300 frt bevételre volna szüksége, mit azonban csak operánál s ott is csak háromszor ért el. Egy színész amaz évben átlag 1900 frtra, egy énekes pedig 8000-be került. Azóta pedig sokkal többé.

○ **(Repülő gép.)** E hét folyamánban repülő gép volt látható a pesti „Köztelek“ termében. Voltaképpen kormányozható léghajó ez (gömb nélkül) s föltalálói Bodonyi és Müller hazánkiai. Megfelel-e a hozzá kötött reményeknek, hogy a t. i. biztosan uraltatja a lég áramlatait, az majd csak a kísérletezők tünik ki, a mit a föltalálók e hó végén akarnak megtenni. Most csak a gépezet megtekintése végett volt kiállítva. E gépnek az eddigiek föl különböző három féle sajátságát tulajdonítják a föltalálók. Nevezetesen a fűtés a gőzmozdonyban nem kőszén vagy fa, hanem lygroin (petroleum extract) gáza által történik, a mi által a fűtés nemcsak olcsóbb, de a megtöltés által okozott idő s anyagvesztés is elkerülhető; a léggömb helyét egyszersúlyban lévő szárnyak, pótolják, melyeknek nehézkedése alulra menvén, ezáltal a hajó biztonsága is megóvatik; a kormányzás egy a kerekkel összefüggésben lévő

vertical szárny alkalmazása által érthető el, mely szárny már súlyánál fogva is képes a levegőnek ellenállani. Megemlítjük még, hogy dacára annak, miszerint az összes készülék (a hajókocsár leszámítva) öntött vasból áll, az egész alig nyom három mázsat, s maga a mozdony csak 120 fontot s még e csekély arány mellett is 17 mázsat képes — a föltalálók állítása szerint — a szárny elvinni.

○ **(Priamos kincse.)** Az „Augsb. Allg. Ztg.“ egy cikket közöl „Priamos kincse“ czímmel. A cikk írja, ki Troja térein régészeti ásásokat folytat, előadja, hogy egy úregben nevezetes találmányra akadt, mely az ő véleménye szerint nem más, mint Priam király kincse. A cikkkiró, hogy a tiszta arany tárgyakat (serlegeket stb.) az ázó görög napzsamosok elől megmentse, ugyszólván ellopta a szekrényt a tárgyakkal. Előadása folytatásán hosszasan érdekesen írja le a tárgyakat, melyeknek száma nem csekély. Az eredmény fölött természetesen a tudomány fog határozni.

○ **(Kutatások Assyriában.)** A „Daily Telegraph“ Smith Györgytől, ki british muzeumban lévő s az özővizet tárgyzató ékíratot leolvasta s a kit ő Assyriába egy tudományos kiküldetéssel megbízott, következő táviratot kapott: Ninivében a királyi könyvtár épület- maradványainak ásásával most foglalkozom, a helyre csekély akadályok után ráakadtam. — Kutatásaimat nagy jelentőségű sok tárgy jutalmazta. — Utolsó táviratom óta számos nevezetes föliratokat s különféle szórakozási maradványokat találtam. — A föliratok között van egy tábla, mely a törvények áthágóira mért büntetéseket tárgyalja. De legszerencsésebb felfedezéseim közé számítom azon szét-tört táblát, mely az özőviz leírásának azon részét tartalmazza, melyet már elveszettnek hittem. — Roppant azon rom- és földhalmoz, mely az ókor ezen maradványait fedi, hosszú idő és sok pénzre leendő szükséges, míg e kincseket napvilágra lehet majd hozni.

○ **(Életmentő higgy.)** Amerikai lapok beszélik a következő históriát: Egy indus asszony, ki leányával utazott, a hurdui vasuti állomásnál egy kocsi fogadott, hogy azon egy nem messze fekvő helységbe menjen. Mindkét nő értékes ékszereket viselt. A kocsi utközben követelte az ékszereket, mit azonban a két nő természetesen nem volt hajlandó teljesíteni. A kocsi erre megkötözö a két nőt s késével meg akará őket gyilkolni; kése azonban véletlenül az ut mellett levő gödörbe hullott. A kocsi leugrott a kocsiról, hogy kését megkeresse, s azon pillanatban, midőn azt föl-emelni akarta, egy mérges kigyó harapta meg, minek következtében borzasztó kínok között meghalt. A két nő az arra jövők által kiszabadított a kötelékekből, s a faluból kiküldött rendőrök nagy diadalal vitték be a faluba a kigyót és a kocsi hulláját.

○ **(Szellemi és testi munka.)** Houghson tanárnak a dublini Trinityben a szellemi és testi munka okozta kimerülésre vonatkozó számítása szerint, két órai szigorú szellemi foglalkozás az embernek éppen annyi élet-eréjét emésztí föl, mint egy egész napi kézi munka. Ez okból ajánlatos, hogy az aggyal dolgozó emberek agyon ne dolgozzák magukat, hanem mindennap oly testi foglalkozást is keressenek, mely az ideg- és izomrendszer közötti egyensúlyt ismét helyreállítja.

○ **(Olások a távolban.)** Hivatalos adatok szerint a jelenleg külföldön élő olások száma 469,000-re megy. Ezekből 118,000 esik Franciaországra, 46,000 Ausztria-Magyarországra, 18,000 Svájcra, 6000 Törökországra, 44,000 Afrikára és 216,000 Amerikára, ez utóbbi világrészben 122,000 Argentínában, és 70,000 az Egyesült-Államokban tartózkodik.

○ **(Veréb tréfa.)** A veréb közmondásos szemtelenségének Königshefenben közelebről érdekes példája merült föl. Egy gazda a nevezett helységben a verebek ellen megőrizendő szép cseresznyefáját, egy madárjiszót készített, melyre egy zsebekkel ellátott kabátot adott. Miután a cseresznyét leszedte a gazda, levette szalmabáját is, és ime, a ráadott kabát mindkét zsebe veréb-fészekkel volt megrakva.

○ **(Óriási rózsák.)** A reichenbergi kastélykertben három rózsátok van: az elsőn 15,000, a másodikon 10,000, a harmadikon 8000 bimbó virágzik.

Melléklet a Vasárnapi Ujság 33-ik számához 1873. aug. 17.

T Á R H Á Z.

Irodalom és művészet.

○ **(A nemzeti színház.)** aug. 10-ikén nyílt meg Szigligeti „Lelencz“ című színművével. Az új idény a közönség részéről csöndesen kezdődött. Nem nagy e pillanatban a színház látogatási kedv, s még oly kedvező opera is, mint „Faust“ (melyben Carina k. a kezdte meg szereplését) nem tudta egészen megtölteni a színházat. Ez azonban futó baj, mely néhány nap alatt elmúlik. A nemzeti színház teljesen bírja a közönség kegyét, s megnyerte azt teljes mértékben a sajtótól is a jelenlegi Szigligeti-Erkel-féle igazgatóság, mely valóban nagy ügybuzgalommal kezdett e köztinteztet ügyeinek rendezéséhez és egy ferde gazdálkodás maradványainak eltüntetéséhez. Ha az ápril, május, június havi szellemi és anyagi eredményeket összehasonlítjuk a mult évvel, igen csinos bök kerekedik ki belőle a jelenlegi igazgatóság számára. Mig tavaly e hónapokban csökkenés, az idén emelkedés volt tapasztalható, dacára, hogy ezuttal kétféle más előadás is volt. Tavaly e három hónapban 45,949 frt volt a bruttó-bevétel, az idén 51,204 frt; a kiadás pedig tavaly 117,587 frt, az idén (a „Bolygó hollandi“ és „Krakói barátok“ nagy kiállításá dacára) 114,766 frt. Tavaly e három hó alatt egy kis eredeti vígjátékot, egy-egy német, olasz és francia művet adtak elő; az idén pedig egy operát, három eredeti, három francia, egy spanyol (Calderon-féle) s egy német színművet. Ez mindenesetre nagy emelkedés. Baj a dalm körűl van, miután Pauliné asszony folyvást gyöngékedik, Nagyné-Benza Ida asszony pedig csak az ősi és téli idényre van szerződötve. Jelenleg tehát nincs primadonna, s ezen e hónapban Carina k. a., szeptemberben pedig Hauck Minnie k. a. vendégszerelése segít. — A fővárosi magyar színűgy másik faktora: **Fehérvári** társulata Budán és **Miklós** Pesten a viszontagságokkal küzdenek, s nagyon kétséges, ha Miklósnak lesz-e erője a télen jól megszálva tartani az istvánéri pozíciót. Nem a közönség, hanem az igazgató gyarlóság oka mindennek.

○ **(„Budapest és környéke.”)** A fővárosi hatóság megbízásából írta Hevesi Lajos; hiteles adatok nyomán készült képpel, betűrendes utczamutatóval és számos fametszettel. Megjelent Ráth Mórnál; ára kemény kötésben 2 frt. Hasznos utitárs ez azon vidéki hazánkfiainak, kik a magyar fővárosba csak rövid időre jönnek, de az alatt is szeretnének hirtelenben sok mindent megtekinteni s kellő felvilágosításokat szerezni. Szeretné kalauzál mindenfelé, sőt a környékbe is, s vonzó modorban ad fölvilágosításokat. A muzeumban, országos képtárban, stb. jó kalauz, közölvén a lajstromokat is. Az utasításokat már az indóházól kezdve szolgáltatja. A könyv a főváros történelmének megismertetésével nyílik meg, s aztán következnek a részletek, melyek kiterjednek minden tudnivalóra, a köztinteztetektől a vendéglők és omnibuszok árjegyzékéig. A hozzá mellékelt térkép pedig az utczákat tünteti föl, s az eddig megjelent térképek közt határozottan a legjobb. Ugyan-e kalauzkönyv francia és német nyelven is megjelent.

○ **(Népköltészetünk virágaiból)** egy bokrátát kérnek külföldi korszoruba. Dr. Belling ur Lissában egy nagy népköltészet gyűjtemény összeállításán dolgozik, melybe főképp a tánczadallamokat gyűjti. Az Aigner Lajos által lefordított magyar népdalokból értesülvén, hogy ilyen sok van nálunk is, Belling ur félkérte Aignert, hogy közölné vele azokból fordítást, s küldje meg a zenekíséretet is mellékletül.

○ **(„Élet tükrö.”)** Hillárius naplója után készítette Boross Mihály. Megjelent Székesfehérvárt Klökner Péter bizományában. 240 lap, s ára egy forint. Boross egyike a népies nyelvet legjobban kezelő írónak. E műve társadalmi irányú rajzokból áll, s a kinövésüket, félszeregeket, rangkör-séget, stb. ostromozza, igen gyakran sikerült képekben, olykor azonban túlozza is. A mű először a „Székesfehérvár“ című lap tárczájában jelent meg.

○ **(„Természetudományi Közlöny”)** augusztusi füzet (szerkesztik Szily Kálmán és Petrovits Gyula) következő tartalommal jelent meg: „Az üstökösök physikája,“ Heller Ágostól; „A

világosság és az élet,“ Chon után közli Tokaji Nagy Lajos; „Meteorologiai és földlejjességi följegyzések a m. k. központi intézetben július hónapban,“ „Apróbb közlemények,“ stb.

○ **(Uj röpirat.)** Megjelent és kapható Sartory Károly és Aigner Lajos pesti könyvkereskedőknél: **A szerveződé orrszágos kath. autonómiai kongresszus egyik fiteendője.** Több pécsi polgár és ügybarát megbízásából írta Szauter Antal, Pécs sz. kir. város köztörvényhatósági bizottságának tagja. Ára 50 kr. A munka tiszta jövedelme a pécsi török mecsetből átalakított kath. templom és minaretjének kijavítását s földszítési költségei fedezésére fog fordítani.

○ **(Nemzetünk és irodalmunk iránt az érdeklőség)** a külföldön mind jobban terjed. Így a koppenhágai egyetem őz-téli félévében dr. Thomsen Vilmos, az összehasonlító nyelvészet magán-tanára, hetenkint két órát fog adni a magyar nyelvből, kezdők számára. Thomsen alaposan érti nyelvünket s a „Magyar Nyelvőr“-t is folyvást olvassa. — Dux Adolf pedig egy magyar tárgyakról író német elbeszélőt emlit, ki „Mariam Tenger“ név alatt ir s vagy erdélyi, vagy pedig sokat tartózkodott Erdélyben, mert jól ismeri az ottani viszonyokat és előkelő családokat. Egy nagyobb elbeszélésben B. Wesselényi Miklós festi, midőn Gräfenbergben egy szegény siléziai leány nyál megismerkedék s azt nőül is vevé. Legújabb regényében: „Der letzte Capy“, mely a Bohemia tárczájában jelent meg, egy sepeességi német polgárolad emelkedését s egy főrangú magyar nemzetség (Capy) hanyatlását rajzolja, s a két család fiatal sarjainak egyesülését.

Köztintezetek, egyletek.

○ **(A Kárpát-egylet.)** mely a havasi tájak meglátogatását tudományos és társadalmi érdekekkel fűzi egybe, alakuló gyűlését e napokban tartotta Késmárkon, még pedig meleg érdeklődés mellett, Zsedényi Ede elnöklte alatt. Előnknek egyhangulag Gergely Gusztávot választották, alelnökkének Payer Hugót a kasmárki bank igazgatóját és ifj. Schwarcz R-t, a tátra-füredi fürdő tulajdonosát; pénztárnoknak Döller Antal kasmárki lakos nyug. őrnagyot; titkárnak Cserépy Nándor ügyvédet és Késmárk város tiszti ügyészét, jegyzőnek Grosz Ernő kasmárki evang. lyceumi tanárt. Együttal a választmányt is megalakíták.

Egyház és iskola.

○ **(Női ipartanoda.)** A női iparegylet igen serényen működik azon, hogy a tervezett női ipartanodát mielőbb létesíthesse. Legutóbbi gyűlése már ki is küldött egy bizottságot, mely a szükséges lakás felvételéről gondoskodik, mi helyt a tervezet s a magán uton megígért államségely hivatalosan is leírkezik. Gyelőre az előkészítő s az első osztály fog megnyitattni, Hörcher Adél igazgatónő vezetése alatt, ki külföldi tanulmányozását most fejezte be. A jövő hó elején fog a részletes tanterv megállapíttatni s fognak a szükséges tanerők megválasztatni. Az egylet elhatározta, hogy ezentul működése főszüllyát a tanodára fogja fordítani s azt mintaszerű intézteté teendő.

○ **(Értékes leple- és rovar-gyűjtemény)** ajánlékozott Pungur Gyula sz.-nagyfalusi ev. ref. lelkes, s a természetudományok buzgó barátja a zilahi állami tanító képezde számára. A gyűjtemény 977 darabból áll és csinos szekrényben van.

Mi újság?

○ **(Es a hét oly roppant száras viharral)** kezdődött a fővárosban, a minőhöz hasonlóra csak öreg emberek emlékeznek, s melynek pártját valahol Afrika sivatagjain koll keresni. Mintha az egész Rákos szárnya kerekedett volna s el akarát lelni homokjával Pestet. Süvöltött a szél, gomolyogtak a portfellegek, úgy hogy legfeljebb a toronycsúcsok csillámlottak át néha Budára a kavargó homoktengerben fuldokoló Pestről. E száraz vihar reggeltől estig tartott, meghordva az utczákat szemettel, porral, homokkal; ledöntve fákat megkuszálva hajazatokat, fölborítva palánkokat

s lehetetlenné téve az utczán tartózkodást. — A tüzesetek is föltűnő számmal foglalnak helyet a napi krónikában. Nem mulik el huszonegy óra, hogy a tüzoltók vészriadója kétszer-háromszor végig ne harsogjon az utczákon s a sisakos, vizszivattyus, tömlős, lajtorjás kocsi robaja, mint egy ágyutelep, végig ne dübörögjön az utczákon. Nappal ez még hagyján, de éjjel, mikor minden ilyen tüzoltó kocsin két-három fáklás foglal helyet, vérvörös lánggal világítva meg az utczákat, miken keresztül rohan, a mellett csemegetve, sipolva, trombitálva! — De két érdekes és örvendetes hírt is regisztrálhatunk e hétről, egy az, hogy a nemzeti színház újból megnyílt s a tagok pihent erővel és friss kedvvel kezdék meg-újra működéseiket; más az, hogy a fővárosi főorvos jelentése szerint a kholera apad.

○ **(Pétfői és Eötvös szobrai.)** A közmunkatanács legutóbbi ülésében a Petőfi-szobor helyéül csakugyan a dunaparti Heinrich-féle ház előtti ligetet jelölte ki, szemközt a görög templommal. Különben maga a szobor készítője, Izsó is e helyet tartja legdizsesebbnek. Eötvös szobrának ügye is előjött a közmunka-tanácsban. E szobrot ugyancsak a dunaparti palotásor másik végére, a Stein-ház elé állítják. A szobor-bizottság az Erzsébet-tér sétányára szerette volna állítani, miután Eötvös e téren lakott, de a közmunka-tanács nem tartotta helyesnek e szobrot oda dugni a kiosk mellé. A Dunaparton mindenesetre kitűnőbb hely lesz.

○ **(Sz. István ünnepe kéjvonatok)** jönnek a fővárosba minden irányból. A legnépesebb valószínűleg a Bécs felől jövő lesz, mert a közkiállítás látogató idegenek most mind kíváncsiak megismerni annak az országának fővárosát, melyről oly sok boldonságot hallottak, de melyről most egészen másként szól a nóta, mióta a nemzetközi jury elfogultalan férfiai meglátogattak s a színhelyen szerezhettek meggyőződést. Kéjvonatokat a magyar vidékekről is mindenfelől rendeznek.

○ **(A főváros látogatói közt)** most sok érdekes vendég van. Így e napokban itt volt Monkhortow herceg, az orosz czár udvarmestere, ki a főváros nevezetességeit szemlélte meg. Előkelő porosz vendégeink is voltak: gr. Bismarck-Schönhausen Vilmos, gr. Eulenburg és gr. Herbert Berlinből.

○ **(Egy finn tudós idős most Budapestén:)** Goldenhjelm B. F. helsingforsti tanár, ki Budenz József egyetemi tanár vendége. Goldenhjelm ur jól érti nyelvünket, s itt tartózkodását arra használja föl, hogy Jókai regényéből néhányat kiszemeljen s azokat finn nyelvre lefordítsa.

○ **(Régészeti kirándulások.)** Henszlmann Imre és Schulek ur, ki most a visegrádi romok építési munkálatait vezeti, régészeti körtra indulnak Erdélybe, Torma Károly főispán vezetése mellett. A „Wanderer“ hire szerint pedig Benndorf O. és Hirschfeld O. prágai egyetemi tanárok az is osztrák kormány fölzárlására epigraph-régészeti könyt tesznek közelebb Erdélyben.

○ **(Dr. Kovács József)** az egyetem sebészettanára, a közoktatásügyi miniszter megbízásából a kórda-építkezések és berendezések tanulmányozására külföldre utazott, s csak szept. 10-én tér vissza.

○ **(A trónörökös magyar jogtanárul)** Hege-düs Lajos, közoktatásügyi miniszteri tanácsost emeletik.

○ **(Temesvári olasz alkonulnak.)** Lambert-tenghi ur helyébe, az olasz kormány Machiavelli Baptisti lovagot nevezte ki.

○ **(A király alföldi körútját örökítő domborművet.)** mely a temesvári megyéhez termét fogja diszítani, Kugler szobrász e napokban küldi el rendeltetése helyére. A hosszas négyzögű márvány lapon tizenhat alak látható. A központon áll ő Felsőge lovas-tábornoki diszben, előtte Bonnaz püspök főpapi ornatásban, Ormos Zsigmond főispán, a mint az inséges népből bemutat egy férfit, nőt és két esdő gyermeket; e csoport mögött Róth László alispán arczoké látható. Ő Felsőge háta mögött állnak gr. Lónyay, b. Wenckheim, Kerkapoly és Tisza Lajos miniszterek s ezek mellett egy magyar és román férfi kezét fogva, mig rajuk Pannonia ad áldást. A csoport más végén egy mythologiai alak látható, agg férfi, tán a gyermekeit pusztító Saturnus.

Buda-Pest, augusztus 24-én 1873.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 12 ft. — Félévre 6 ft.

Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft. Félévre 4 ft. — Csupán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft. — Félévre 3 ft.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokk: Egy négyszer hasábotott petit sor, vagy annak helye, egyszeri ígatásnál 10 krajczárba; háromszori vagy többzori ígatásnál csak 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad Bécsben: Oppelk Alajos, Wollzeile Nr. 22. és Haasenstein és Vogler, Wollzeile Nr. 9. — Bélyegj, külön minden ígatás után 30 kr.

Baker Sámuel és neje.

Alig hogy Stanley a földrajz barátait az ősz Livingstone sorsa felől félig-meddig megnyugtatta, máris egy másik nem kevésbé merész afrikai utazóról érkeztek aggodalmas hírek a „fekete földrész” ismeretlen belsejéből. Baker Sámuel és hőselektü neje már 1869 óta bolyongnak a Nilus felső folyását képező mellékfolyók merőben ismeretlen vidékén az egyiptomi alkirály megbízásából, a nélkül, hogy rólok biztosabb tudósítás érkezett volna Európába. Végre az idén kora tavaszszal egy csonka és nem egészen érthető távsürgöny járta be a világot ama megdöbbentő hírrel, hogy a rettenthetetlen utazó és neje maroknyi kíséretével együtt kénytelen volt megadni magát a vad bennszülötteknek, kik aztán őket az utolsó emberig meggyilkolták. Szerencsére a hír nem volt igaz és a „Times” legutóbbi számai, melyekben Baker maga írja le utóbbi élményeit, minden kétséget fölül helyezik e kitünő férfinak és derék nejeének, ha nem is nagyon kényelmes, de mindenesetre biztos és megnyugtató helyzetét. Baker utazásai, melyekben őt magyar születésű neje önfeláldozó hűséggel követé, oly érdekesek és kalanddúsak s földfedezései a Nilus felső vidékén már eddig is oly nagy fontosságuk, hogy életének s viszontagságos utazásainak rövid ismertetése nem fog érdektelen lenni olvasóink előtt.

BAKER SÁMUEL ÉS NEJE.

Sir Sámuel White Baker 1821-ben június 8-án született Angliában Worcestershire tartományban Thorngrove nevű helységében, gazdag földbirtokecs szülőktől. Már kora ifjúságában föltünő hajlamot tanúsított a kalandok iránt és szenvedélyes vadász volt. Alig végezte tanulmányait s azonnal elhagyta Angliát, s hogy a forró-övi tartományok egészségten égalját annál könnyebben megszokhassa, egye-

Ceylonban 1848-ban fivérével, Baker ezredessel egyszerű kávéültetvényt rendezett be s ott maradt nyolcz évig. Ekkor visszatért Angliába, hol 1855-ben kiadta első munkáját, mely sok egészséges humorral beszéli el forró-övi pályafutásának különböző, érdekes viszonyosságait.

E munka kedvező fogadtatása még jobban fölbátorítá őt régi kedvenc szándékának, a Nilus forrásai fölkeresésének kivételére. 1861-ben tehát egy expediciót szervezett és elindult a Nilus fölfelé azzal az elhatározással, hogy Spekenek és Grant-

nak, kik Afrika keleti partjáról, Zanzibárból szintén a Nilus forrásainak fölkeresésére indultak, s e folyón szándékoztak lemenni Kairóba, észak felől elejökbe megy. Baker most nem utazott egyedül; elindulása előtt egy bátor lelkű fiatal magyar nő csatolta sorsát az övéhez, ki határozottan kijelentette, hogy kíséri fogja legveszélyesebb utazásaiban is. „Oly örömet hagytam volna őt,” — írja Baker, — „a boldog családi tűzhely otthonias melegénél, mert előre borzadtam, midőn rá gondoltam, hogy mily veszélyeknek és elhagyatottságnak leend kitéve védelem és ápolás nélkül a rideg pusztaság közepette. Hiába kértem, hogy maradjon Kairóban; nemének állhatatosságával és önfeláldozásával ragaszkodott abbeli szándékához, hogy a szomorú megröbáltatások idején se maradjon el tőlem. Ellenvetéseimre Ruth szavaival felelt: „Bárhova megy, veled megyek.” Az a föld lásom engem is meghalni, a hol te meghalsz és ott akarok a sirban pihenni, a hol te pihenni fogsz.” Lám, a hü magyar nő idegen földön, idegen férjjel szemben sem tagadja meg magát!

Hogy Afrika égaljához és az ottani utazás veszélyeihez némileg előkészíthesse ma-

ter, Pestnek városi képviselője s a pesti ref. egyház kurátora, 60 éves korában. — Kalocsáról egy gyászlap tudatja őv. Nyitrai Ling Emilia asszony elhunytát. A boldogultnak férje: Nyitrai városi főjegyző mintegy tíz nappal ezelőtt halt meg a kholerában, s most e hó 12-kén özvegye szintén a járvány áldozata lett, 49 éves korában.

Nemzeti színház

Vasárnap, aug. 10. „A lelenec.” Népszimnű 4 felv. Irta Szilgietti.
Hétfo, aug. 11. „A szökő év.” Vigjáték 3 felv. Buckstone után angolból ford. Csepregi.
Kedd, aug. 12. „Faust.” Opera 5 felv. Zenéjét szerz. Gounod K. (Carina k. a. első vendégjátékakul.)
Szerda, aug. 13. „Az élet álom.” Szimnű 3 felv. Irta Calderon; ford. Györy Vilmos
Csütörtök, aug. 14. „A troubadour.” Opera 4 felv. Zenéjét szerzette Verdi. (Carina k. a. föléptéül.)

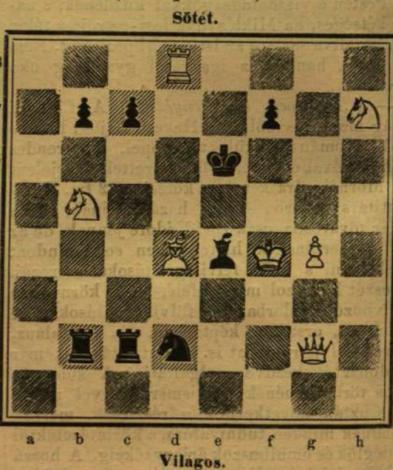
Szerkesztői mondanivaló.

— Ó-Apáthi. K. S. „A hét árva” elég jól kezdődik elégiái hangjával; de kifejlése egészen más, mint vártuk. Így is lehet; de akkor kezdetén már ugy kell költeni a hangulatot, hogy ez a kifejlés lehetséges legyen. Igyekeztek megcsinálni.
— K-I Géza. A fordítások nem igen sikerültek. Hangszellem nincs eltalálva bennök; itt az erő, ott a csín hiányzik. Aztán a Gothe éji dala (az eredetiben „A holdbor”) csak 3 első strófája a 8 strófából álló költeménynek; különben is ez a leggyöngébb valamennyi közt. Az eredetiben mutatkozik némi tehetség, de a nyílvanosságra még az sincs megérve.
— Kholera és vásár. Nem értünk egyet önnel. Igaz, hogy vásár nélkül is van kholera; de tapasztalhat, hogy nagy vidékek vásári csoportosulása még inkább terjeszti a köhli a járványt. Azért mi a vásárokat eltűntetését csak helyes lehetjük.
— Koryntieza. y—n. Köszönettel vettük A levélben kifejezte kívánatokat pontosan teljesíteni fogjuk.

Megvételre kerestek: a „Vasárnapi Ujság” eddig megjelent összes folyamait az első évtől kezdve (teljes és hiánytalan példány). A kik eladni szándékoznak, tudásák föltételeiket a következő czim alatt: „F. J. urnak N.-Lövv — Rojtk.”

SAKKJÁTÉK.

715-ik sz. f. Gérecz Károlytól (Sárospatakon.)

Világos indul s a harmadik lépésre mattot mond.

A 710-ik számú feladvány megfejtése.

(Pap Dezsőtől Miskolczon.)

VII. Söt. 1. B11-g1 . . . tetszés szer. stb.

Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fulöp József — Gelaén: Glesinger Zsigmond. — Sárospatakon: Gérecz Károly. — Debreczenben: Zagya Imre. — Aradon: Kovács Albert. — Sziget-Csepén: Mayer Károly. — A pesti sakk-kör.

TARTALOM.

A nőképző-egylet elnökei (két arczképpel). — Sok szenvedés után. — Trickball dandárnok. (folyt.) — Az Orczy-kertben. — Karlsbad (hat képpel). — „A régi Pest.” — Geologia és történelem, II. — A kaukazi faj elterjedésének okai, II. — Bécsi képek (két képpel). — Egyveleg. — Tárház: Irodalom és művészet. — Közintézetek, egylet-k. — Egyház és iskola. — Mi újság? — Nemzeti színház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti-naptár.

(Felelős szerkesztő: Nagy Miklós (L. magyar-utca 21. sz.)

** (A hit nem ismernek.) A szathmár-németi fővezér-egylet részéről Deák Ferenczhez intézett üdvözlő távirat, mint a „Szamos”-ban olvassuk, tévesen Kehidára küldetett. A sürgöny megakadt Keszthelyen, a honnan a sürgöny földadóihoz szórszóra e hivatalos értesítés érkezett: „Ihr nr. 93 von 1/2 zala-apátier postam retur gelangt, nachdem im Kehide Deák Ferencz unbekant. Station Keszthely.” Ebből az látszik, hogy a magyar távirda hivatalos nyelve Keszthelyen — német, és hogy van Magyarországon olyan hely is és pedig Zalában, hol Deák Ferencz ismeretlen.

** (Jótekonyságok.) A király az ungmegyei szükölködőknek 3000 frtot adományozván, ez öszszegyet a belügyminiszter oly fölhívással küldte le a megye főispánjához, hogy azonnal szétosztassák. — B. Döry József, Biharmegye főispánja, 300 forinttal aláírást nyitott meg a megyebeli kholera-árvák segélyezésére. — Gizella főhercegnő 100 frtot ajándékozott a gyöngyösi „Maskil el dol” című jótekonny egyletnek.

** (A magyar csigányszene külföldön) nagyon tetszik. Berkes zenekara Londonban a legelőkelőbb családoknál játszik; most pedig hg Koburg Jenő viszi magával a fővárosból Cseresnyés bandáját, mely Koburgban egy egész hónapot töltendő. Az utazási költségen kívül a herceg tisztességes honorariumról is gondoskodik. Ugyan-e zenekart a bajor udvarhoz is meghívták, s ott szintén fog játszani.

** (A persa sah) e hó 8-án reggel vett búcsút az uralkodótól, s elutazott Konstantinápoly felé. A sah sok érdemjelt hagyott hátra maga után, és sok emléket osztott ki. Az általa elvitt emlékek közt van b. Prónay Gábornak Magyarországról szóló és pompásan kiállított művének egy példánya. A könyv képei közül a puszták fiát ábrázoló csikós tetszett meg legjobban a persa fölségnék.

** (A bécsi kiskiallítás jövedelméből) az első millió mult vasárnap gyűlt össze. Az nap este a a bevételék jegyzéke ily numerust mutatott: 1.001,860 frt 50 kr. Az első milliót a szépremények már májusban várták.

** (Az állatkert) új veszteség érte. Szép nagy leopárdja kimult, s ez érzékenyebb baj, mint az oroszlan elpusztulása, mert az hagyott maga után utódokat, de a leopárd családnak több képviselője nincs az állatkertben. Legujabban azonban a három szép nagy oroszlan is betegeskedik, s félnek, hogy ezek szintén elpusztulnak.

** (Nevezetes sikkasztás.) Schweitzer József kieszállási számadó gulyás azon körülmény folytán, hogy évek óta Jakab Sándor kiskunhalasi földesgazda szövetségében elkövetett sikkasztásai napfényre kerültek: a napokban fölakasztotta magát. Az elsikkasztott szarvasmarhák — többnyire legszínesebb meddő tehének — száma eddigelő 174-re megy. A vizsgálat az almási kir. járásbírósnál foly.

** (Egy félelmes asivány.) ki Szöke név alatt rablott, kézre került jul. 28-án Bodrog-Keresztúron. Valódi neve Nyéki Károly s fejére 1000 frtot tűzött ki a kormány. Több év előtt már törvénytörés előtt állt, 20 évre el is ítélték, de a sátorlajuhelyi tömlőcseblől megszökött. Mult hó 28-kán B.-Keresztúron csinos uri fogattal s két lóval jelent meg egymaga, fényes nappal s beszállásolta magát egy ott lakó szegény embernél. Állítólag azon gonosz szándékkal ment a városba, hogy gr. Wohlkenstein Mária és gr. Falkenheim, nemkülönben a város főbirájának istállóiból már előre kiszemelt lovat odább állítja; de ezen vakmerő szándékában meggátoltatt. Ugyanis a tokaji járás erélyes csendbiztosa Sikorszky Dániel véletlen ép e napon legényeivel czirkálva, tudomására jött a rabló tartózkodásának. Azonnal megtette a kellő intézkedést, a rabló tartózkodási helyére ment s minden baj és veszedelem elkerülése nélkül elfogta, megkötöztette és azonnal a tokaji járásbírósnak elé kísértette. Temérdek zártöröt, ugynevezett generalis kulcsot találtak nála; volt neki szép két lóva, hat darab lóra való igen csinos

szerszám, temérdek löfegyver töltéssel ellátva, és egy csinos koci.

** (A legfőbb ítélőszék) Grgarov Mirkó, Kulpinszky Mladen és Csebeesser Illés újvidéki lakosokat egy-egy évre s kétszáz forint kárpótására ítéte nőrablásért, mivel m. évi jun. 17-dikén, a vasárnapi tánczról hazamenő Okanov Tinát (17 éves, jó háztól való újvidéki leányt,) az utcán fölkapták, kocsiira tették, elvitték s embertelenül bántak vele.

** (Egy cigány vajda temetése.) Gőncz közelében nem rég egy Pestmegyéből származó, s Európát hét éven át keresztül-kasul barangolt cigánybanda telepedett le, mely körülbelül 30 családból áll. E családok szabadon felvert sátrak alatt laktak, s élelmüket beteg állatok gyógyításával, kovács és bádogos munkával, jóslással, kártyavetéssel stb. keresték E napokban meghalt e családok patriarchalis feje, kit a család tagjai mint valóságos fejedelmet tiszteltek. A holttestemet nagy ravatalra helyezték egy külföldi e célra a telep közepén felállított sátorban s czifra ruhába öltöztették. — A ravatal körül számos gyertya égett, fölvaltva imádkoztak a halott felett a család tagjai éjjel-nappal egyiránt. Sirt, jajgatott, s halotti dalokat énekelt az egész cigányság. Nem közönséges szertartás mellett vitetett ezután a halott a temetőbe; a férfiak valamennyien födteletlen fölvel haladtak a koporsó után, a nők kibontott hajjal és nyakkendő nélkül követték a menetet. E cigánybanda egyike a leggazdagabbknak az országban. A vajda, mint a környéken beszélik, körülbelül 60 font aranyt és ezüstöt hagyott hátra. A szertartások, melyek között a temetés végbement, a legrégibb időből származnak.

† (Halálhíradások.) Szabó Richárd, szépirodalmunk s az időszaki sajtó egyik szorgalmas munkása, a „Magyar Bazár” szerkesztője, meghalt e hó 9-én Felső-Kásmárkon (Abaujm.) 55 éves korában. Mint beszélyőre, leginkább a nők kedvence volt, s egyik könyve: „A nők világa” a legelterjedtebb olvasmányok közé tartozik. Szerkesztette sokáig a Császár által megindított „Divatcsarnokot,” továbbá a „Gyermekbarát” című ifjusági lapot, legutóbb pedig a „Magyar Bazárt.” Volt munkatársa az „Üstökösnek,” a „Hon”-nak, s a „Corvina” társulat ügyeit is vezette. Ezeken kívül sokat fordított. Mint ember vonzó modoru, s ismerősei szeretetét állandón megtudta őrzeni. A járvány ragadta el családja köréből. — A gleichenbergi fürdőből két ifju hölgy elhunytát jelentik. Az egyik Kautz Ilka, Kautz Gyula egyetemi tanár és képviselő 19 éves leánya, kinek kora halála a fővárosi körökben is élénk részvétet keltett; a másik Jankovics Emilné, szül. Mocsáry Kanilla, (Mocsáry Dániel m. kir. kamarás leánya) ki 27 éves korában hunyt el. — Körtvélyesen (Torna) e hó 8-án temették el Lükő Géza képviselő édesanyját, özv. Lükő Sándorné, szül. Horváth Johanna asszonyt, ki 75 éves korában a járvány áldozata lett. — Katona Sándor takácsmester, Katona Józsefnek, a „Bánk bán” költőjének egyetlen fivére, július hó végén hunyt el Keoskeméten nyolczvan éves korában. — Hevesmegyében, Szelevényen a köztészletben élt Serák Györgyöt e hó 6-án temették el 56 éves korában. — Miklós Károly m.-vársárhelyi r. kat. lelkész és tanár e hó 7-én 30 éves korában meghalt. — Még a következő halálesetekről nyertünk értesítést: Koricsánszky Endre, a magyarországi gyógyszerészek Nestora, Tasnádon, kholerában, élete 80-dik évében. — Virágh Gyula pécsi ügyvéd s egykori honvédszázados; özv. Vetsy Józsefné szül. Bálintffy Teréz, e hó 6-án Békésen, 70 éves korában; özv. Zolcsák Jánosné Fejér Erzsébet e hó 7-én Ungvárt, 61 éves korában; Pauer Károly szerednyei ker. jegyző s Karava Manó Tibán, (e két utóbbi járványban); Kató György, az apai 48-as kör elnöke, e hó 9-én; Újváry László pestmegyei bizottsági tag s derék hazafi, szélhűdésben Bányán; Kovács Istvánné színesznő Komáromban; Martonfalvy Géza palotási körjegyző e hó 4-én. — Busás Károly, kádármes-

HETI NAPTÁR.									
Hónapi-és Hetinap	Katholikus és protestáns naptár	Görög-orosz naptár	Izraeliták naptára	Nap	Hold	Nap	Hold	Nap	Hold
Augusztus		Aug. (ó)	Ab. Ro.	f. p. ó. p. ó. p.	f. p. ó. p. ó. p.				
17 Vasár	E 11 Sz. Joak. E 10 Bertr.	5 G 10 Eusign.	24	144 32 4 58 7 9	75 13 11 55				
18 Hétfo	Iloa, Agapit Iloa	6 U szinvalt.	25	145 30 4 59 7 7	87 52 regg.				
19 Kedd	Tekla Tekla Marius	7 Domitius	26	146 28 5 1 7 5	100 17 0 45 9 39				
20 Szerd	Sz. István m. k. István kir.	8 Emilián	27	147 25 5 2 7 4	112 31 1 44 10 0				
21 Csüt.	Bernát, Felidia Bernát	9 Mátyás	28	148 23 5 3 7 2	124 38 2 48 este				
22 Pént.	Timóthéus Timóthé	10 Lórincz	29	149 21 5 5 7 0	136 42 3 56 1 31				
23 Szom	Beniczki Fulöp Zachariás	11 Máté	30 S. Rosch.	150 19 5 6 6 57	148 35 5 2 2 46				

Hold változása. ● Ujhold 23. 2 óra 46 6 perczkor reggel.